

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE EV DIŞI GIDA TÜKETİMİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLER

UMUTCAN ÖZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS - 2023

**T.C.
TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

TÜRKİYE'DE EV DIŞI GIDA TÜKETİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

UMUTCAN ÖZER

Danışman: DOÇ. DR. EGEMEN İPEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS - 2023

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jüri tarafından İktisat Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Fatih KAPLAN

Üye: Doç. Dr. Egemen İPEK

(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Işıl Şirin SELÇUK

Yukarıdaki Jüri kararı Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../2021 tarih ve/.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

.../.../2020

Prof. Dr. Osman Murat ÖZKENDİR

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 29 / 08 / 2023

İMZA

Umutcan ÖZER

ÖZET

TÜRKİYE’DE EV-DIŞI GIDA TÜKETİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

UMUTCAN ÖZER

Yüksek Lisans , İktisat Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Egemen İPEK

MAYIS 2023, 44 sayfa

Günümüzde beslenme alışkanlıklarındaki değişimler, işgücüne katılımın artması, gelir ve satın alma gücündeki artışlar, kentli nüfusun büyümesi, hanehalkı boş zaman kısıtının azalması, kültürel ve sosyal yapıdaki değişimler ev-dışı gıda tüketim harcamalarının toplam tüketim harcamaları içerisindeki payının artmasına neden olmaktadır. Ev-dışı gıda tüketim harcamaları özellikle gıda tüketim analizlerinde ve yoksulluk çalışmalarında sıklıkla göz ardı edilmektedir. Ayrıca literatürde ev dışı gıda harcamalarının mutlak veya oransal büyüklükler üzerinden araştırıldığı, alışkanlık veya davranış biçimi olarak analiz edilmesinin göz ardı edildiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, hanehalklarının ev dışı yemek tüketim alışkanlıklarını etkileyen faktörleri araştırmaktır. Çalışmada gıda dışı tüketimi belirleyen sosyoekonomik faktörler 2018 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Hanehalkı Bütçe Anketi verileri yardımıyla lojistik regresyon yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Model tahmin sonuçlarından elde edilen önemli bulgulara göre; evli olanlar ile kadın bireylerde ev-dışı gıda tüketim harcaması yapma olasılığı yüksek, çalışan bireylerde az iken; yaş arttıkça ve eğitim seviyesi düştükçe bireylerin ev-dışı gıda tüketimi yapma olasılığı azalmaktadır. Demografik değişkenlerin yanı sıra hane büyüklüğünün artışı ve ev sahipliği durumlarına göre de ev-dışı gıda tüketimi yapma olasılığı azalmaktadır. Ek olarak, alışveriş hizmetlerine ulaşabilme durumu, kredi kartı sahipliği, internet alışveriş sıklığı ve pazar alışkanlığı gibi değişkenlerin de ev-dışı gıda tüketim yapma olasılığı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilmiş bulgular istenilen anlam düzeyinde olup etki yönlerine göre beklentileri karşılar niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı, Hanehalkı, Lojistik Regresyon

Jel Sınıflandırması: C25, D12, E21

ABSTRACT

FACTORS AFFECTING OUT OF HOME FOOD CONSUMPTION IN TURKEY

UMUTCAN ÖZER

Master Department of Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Egemen İPEK

MAY 2023, 44 pages

Today, changes in dietary habits, increase in labor force participation, increase in income and purchasing power, growth of urban population, decrease in household leisure time constraints, changes in cultural and social structure cause the share of out-of-home food consumption expenditures in total consumption expenditures to increase. Out-of-home food consumption expenditures are often overlooked, especially in food consumption analyses and poverty studies. Additionally, in the existing literature, absolute food expenditures are investigated, and it is observed that habit and continuity are lacking. This situation leads to total food expenditures falling below the expected level and underscores the need for out-of-home food expenditures to be analyzed not only in terms of absolute expenditure values but also with a specific focus on habit. The aim of the study is to investigate the factors affecting households' out-of-home food habits. In the study, socioeconomic factors determining out-of-home food consumption were analyzed using the logistic regression method with the help of the 2018 Turkish Statistical Institute Household Budget Survey data. According to the important findings obtained from the model estimation results; while the probability of spending out-of-home food consumption is high in married and female individuals, it is less in working individuals; As age increases and education level decreases, the probability of individuals to consume food outside the home decreases. In addition to demographic variables, the probability of consuming food outside the home decreases according to the increase in household size and the status of home ownership. In addition, variables such as access to shopping services, credit card ownership, internet shopping frequency and market habits were also found to be effective on the probability of food consumption out-of-home. The findings obtained as a result of the analysis are at the desired level of significance and meet the expectations according to the impact directions.

Keywords: Out-of-home eating habit, Household, Logistic Regression

Jel Classification: C25, D12, E21

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Ev Dışı Gıda Tüketimini Etkileyen Faktörler” adlı çalışmada hem haneler hem de Türkiye Ekonomisi içerisinde önemli bir nokta olan ev-dışı gıda harcamaları üzerine odaklanılmış ve araştırılmıştır. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesindeki destek ve katkılarından dolayı danışmanım Doç. Dr. Egemen İPEK’ e, lisans ve yüksek lisans eğitimlerim boyunca motivasyon ve moral kaynağı olan, aynı şekilde destekleri bulunan Özlem İPEK’ e, ayrıca Tarsus Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalında görev yapmakta olan ve şahsım adına emekleri ve destekleri olan diğer tüm hocalarım da teşekkürlerimi sunarım.

Tüm hayatım, eğitim dönemlerim ve tez çalışmam süresince yanımda olan ve her türlü imkân ve desteklerini esirgemeyen aileme, araştırma boyunca fikir ve görüşlerini paylaşıp bilgi alışverişi yapmış olduğum tüm arkadaşlarıma en içten duygularıyla teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
EKLER LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR

1.1. Ulusal Literatür	12
1.2. Uluslararası Literatür	15

İKİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA

2.1 Veri Seti	18
2.2 Yöntem.....	22
2.2.1 Doğrusal Olasılık Modeli	23
2.2.2 Lojistik Regresyon Modeli (Logit).....	24
2.2.3 Probit Model.....	26
2.3 Bulgular.....	28
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	33
KAYNAKÇA.....	35
EKLER	40
ÖZGEÇMİŞ	45

KISALTMALAR

- AIC:** Akaike Bilgi Kriteri
BIC: Bayesian Bilgi Kriteri
EKKY: En Küçük Kareler Yöntemi
DOM: Doğrusal Olasılık Modeli
HBA: Hanehalkı Bütçe Araştırması
LR: Olabilirlik Oranı
ME: Marjinal Etkiler
OR: Odds Ratio
ORT: Ortalama
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Gıda ve Ev-dışı Gıda Harcama Oranları.....	6
Tablo 1.2. Literatür Özeti.....	17
Tablo 2.1. Değişkenlere Ait Özet İstatistikler.....	19
Tablo 2.2. Logit Tahmin Sonuçları.....	29
Tablo 2.3. Probit Tahmin Sonuçları.....	32

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Fiyat Sabit İken Bütçe Etkisi	3
Şekil 1.2. Değişken Fiyatlar İçin Talep Fonksiyonu.....	4
Şekil 1.3. Farklı Fiyat Seviyelerinde Talep	4
Şekil 1.4. “2 numaralı” mal için Giffen Malı Göstergesi.....	5
Şekil 1.5. Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Geliri.....	7
Şekil 1.6. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2017.....	8
Şekil 1.7. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2018.....	8
Şekil 1.8. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2019.....	9
Şekil 1.9. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2022.....	9
Şekil 2.1. Eğitim Düzeyleri ve Oranları.....	21
Şekil 2.2. Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı0.11	21
Şekil 2.3. Logit ve Probit Birikimli Dağılımları	26

EKLER LİSTESİ

EK 1: Logit Model Tahmin Sonuçları.....	40
EK 1A: Logit Model Katsayı Tahmin Sonuçları “ Stata Analiz Çıktısı”	40
EK 1B: Logit Model Odds-Ratio Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”	41
EK 1C: Logit Model Marjinal Etki Katsayıları Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”	42
EK 2: Probit Model Tahmin Sonuçları	43
EK 2A: Probit Model Katsayı Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”	43
EK 2B: Probit Model Marjinal Etki Katsayıları Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”	44

GİRİŞ

İnsanlar yaşam standartlarını ve fayda düzeylerini arttırmak için tüketim yapmaktadırlar. Tüketim; üretilen mal ve hizmetlerin, gereksinim ve isteklerini karşılamaları amacıyla insanlar tarafından kullanılmasıdır. İnsan gereksinimlerini karşılayabilen, tatmin ve zevk duygusu verebilen ürün veya hizmetlere erişim sağlamak tüketicilere fayda sağlamaktadır (Özsungur,2017:120). Gelişen teknoloji ile artan üretim ve ürün çeşitliliği, küreselleşmenin de etkisi ile tüketim kalıplarının ve tüketim tercihlerinin etkilenmesine sebep olmuştur. Tüketim kavramı içerisinde, birçok tüketim şekli, türü ve kalemleri bulunabilmekle birlikte insan yaşamı için gerekli temel tüketim kalemlerinden birisi de gıdadır. Gıda normal şartlarda insanlar için yerine tercih edebileceği bir seçenek bulunmayan, yaşamını devam ettirebilmesi için tüketmek zorunda olduğu bir temel tüketim türüdür.

Hanehalkı tüketim harcamalarını ve davranışlarını etkileyen faktörleri dört gruba ayırmak mümkündür. Bunlar; ekonomik, demografik, psikolojik ve sosyal faktörlerdir. Hanenin geliri, toplam harcama miktarı, yaş, meslek, cinsiyet gibi ekonomik ve demografik nedenler ile hanede bulunan kişilerin sayısı, hanede bulunan çalışan kişi sayısı, kültürel olarak da ortaya çıkan zevk ve tercihler gibi sosyal faktörler, hanedeki ürün tercih ve ihtiyaçlarında önemli etkilere sahiptir (İşler vd.,2016).

Küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler, yaşam standartlarını ve ihtiyaçları karşılama yöntemlerini etkileyerek hanelerdeki bireylerin iş gücüne katılımını artırmıştır. Bu değişim, ev içinde geçirilen zamanın azalmasına tüketim kalıplarının değişmesine neden olmuştur. Ayrıca gelirdeki artışla birlikte gıda harcamalarının gelir içindeki payının azaldığı da Engel Kanunu nedeniyle bilinmektedir (H.S. Houthakker,1957:538). Ancak gelir artışı sonrasında gıdanın payında azalma meydana gelse de mutlak olarak artmaktadır ve bu harcama ev dışı gıda tüketimine yönlendirilmektedir (Horton ve Campbell,1991:792). Bu noktada Engel Kanunu ile ilgili bazı bilgileri aktarmak ve çalışmanın teorisi ile ilgili hangi noktada olduğunu belirlemek yerinde olacaktır.

Engel kanunu anlamak için öncelikle temelde talep ve esneklik kavramlarına değinmek gerekmektedir. Talep satın alma gücüyle desteklenen satın alma isteğidir. Belirli bir zaman diliminde tüketicilerin farklı fiyat düzeyleri altında satın almak istedikleri mal ve hizmet miktarları olarak tanımlanabilir.

Hanehalkı tüketici davranışlarının analizinin yapıldığı ve geliştirilen diğer yöntemlerin dayandırıldığı çalışma Ernst Engel (1985)'in çalışmasıdır. Bu ve benzer dönemdeki çalışmalarda talep denklemi yaklaşımı üzerine yoğunlaşmış ve özellikle demografik değişkenler modele dahil edilmemiştir. Belirtilen şekilde oluşturulmuş modeller tepki almış ve model dışında bırakılan değişkenler dahil edilerek yeni modeller geliştirilmiştir.

Engel eğrileri için kullanılan en genel model eşitlik 1' deki gibi ifade edilmektedir.

$$p_i q_i = \beta_0 + \beta w_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

Eşitlik 1' de bulunan;

p_i : Hanehalkı için fiyatı

q_i : Hanehalkı için miktarı

β_0 : Sabit katsayıyı

w : Bütçeyi

ε_i : Hata terimini

ifade etmektedir.

Eşitlik 1' de ifade edilen model için, Walrasyan bütçe kısıtı olarak bilinen ve tüketicinin bütçesinin tamamını harcadığı, malların çapraz fiyat esnekliklerinin eşit olduğu ve fayda sabit iken malın fiyatı ile miktarı arasında ters ilişki olduğu varsayılır.

Engel kanunu, bölümün başında da bahsedildiği üzere; demografik değişkenler olan hanede bulunan bireylerin yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu ve sosyal statüsü gibi faktörleri ele almadığı için yapılacak olan analiz ve modellemelerde eksiklik ve probleme neden olacaktır (İpek,2014:10).

Engel teorisi ile model kurulurken, harcama miktarları üzerinden modelleme yapılmaktadır. Fakat düşünüldüğünde hane içerisindeki bireylerin sayısı arttıkça, yapılacak analiz ile belirlenebilecek cinsiyet faktörüne göre farklılık gösterebilecek tüketici davranışına göre ve kişilerin sosyal statüsü ile artış gösterebilecek harcama miktarı göz ardı edileceğinden bu noktada problem oluşacaktır. Örnek olarak hanedeki birey sayısı arttıkça gelirden artış söz konusu olabilir. Birçok mal, düşük gelir seviyesinde lüks mal olarak sınıflandırılabilirken, gelir seviyesi yükseldikçe zorunlu mal haline

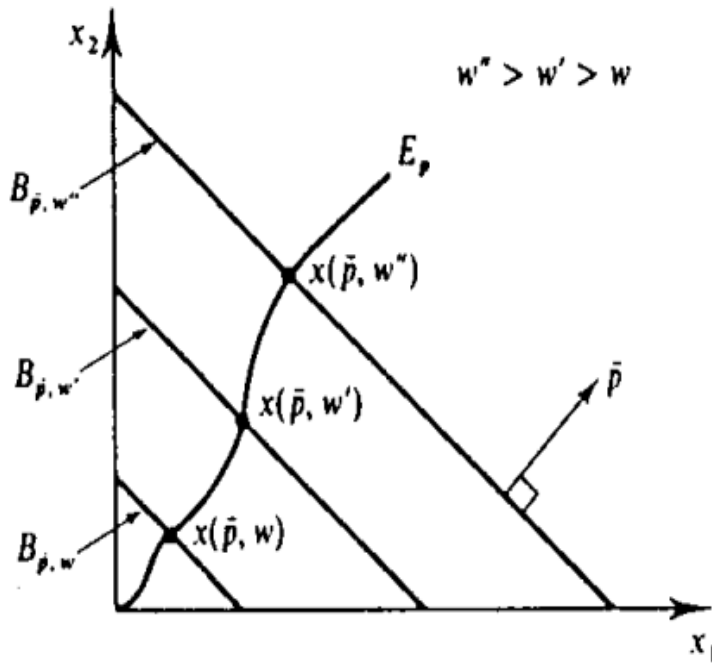
gelmektedir (İpek,2014:10). Belirtilen gelir seviyesinin artışı hanedeki birey sayısına bağlı değişiklik gösterecekse eğer, hanedeki birey sayısı modele dahil edilmediği için bu noktada açıklama yapmak güç hale gelecektir.

Fiyatlar veri iken bütçede meydana gelecek olan artışlara servet etkisi olarak bilinir ve gelir de meydana gelecek bir artışın giffen mallarına ve gıda ürünlerine olan harcama oranının azalacağını ve diğer ürünlere olan talebin artacağı belirtilmektedir. (Mascollel ve Whinston 1995:27-28). Bütçe ve fiyat etkileri ile ilgili bilgiler Şekil 1.1, 1.2, 1.3 ve 1.4 ile aktarılmaya çalışılmıştır.

Fiyat sabit iken (\bar{p}), bütçe fonksiyonu $x(\bar{p}, w)$, şeklindedir ve tüketici için engel fonksiyonu olarak adlandırılmaktadır.

$$\mathbb{R}_+^L, E_{\bar{p}} = \{x(\bar{p}, w) : w > 0\}$$

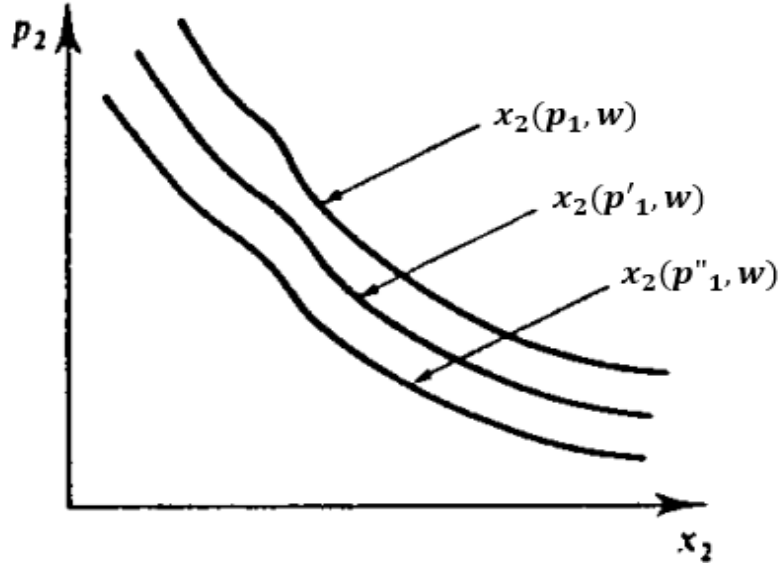
bütçe etkisi olarak bilinir ve Şekil 1.1' deki gibi karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 1.1. Fiyat Sabit İken Bütçe Etkisi

Kaynak: Mascollel ve Whinston,1995:27.

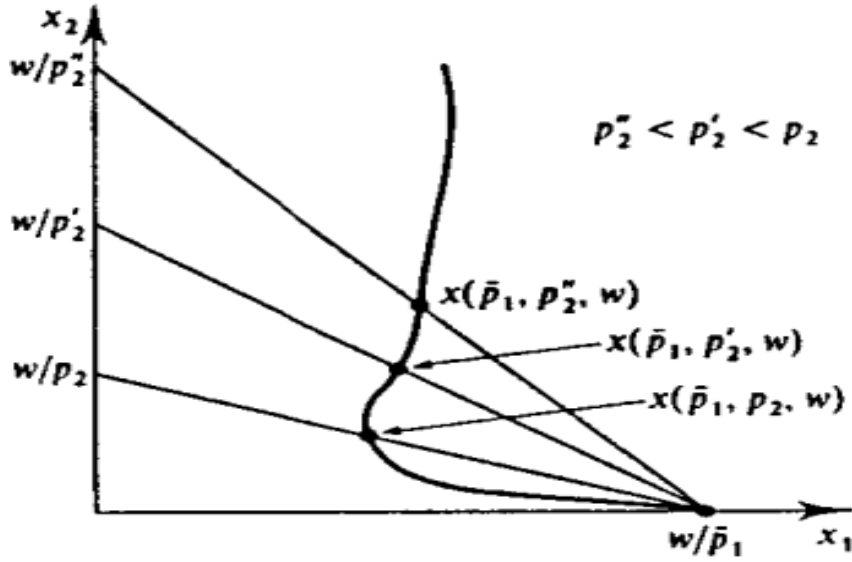
Bütçenin sabit olduğu durumda ise değişken fiyatlar için talep fonksiyonu Şekil 1.2' de gösterilmiştir.

Şekil 1.2. Değişken Fiyatlar İçin Talep Fonksiyonu

Kaynak: Mascollel ve Whinston,1995:28.

Tüketicilerin farklı fiyatlar altındaki taleplerinin bir başka gösterimi de şekil 1.3'te verilmiştir. Genel olarak " $\partial x_l(p, w)/\partial p_k$ " p_k 'nin fiyat etkisi olarak, k malının fiyatı x_1 de belirtilmiş olan bir numaralı mala olan etkisini vermektedir. P_1 'in sabit olduğu ve P_2 'deki değişime göre; belirtilen farklı fiyat seviyelerinde tüketicilerin daha çok talep etmesine neden olacaktır.

Şekil 1.3. Farklı Fiyat Seviyelerinde Talep

Kaynak: Mascollel ve Whinston,1995:28.

ile ortaya çıkan bir durumdur. Ev-dışı gıda tüketimi ise gerekli durum, koşul, zevk ve tercihler sonucunda bireylerin hazırlayarak tüketmek yerine, hazır gıda olarak tüketme isteklerinden oluşan bir durumdur. Ev dışı gıda tüketimi olarak; lokanta-restoran, kafe, fastfood, paket servis kanalları kullanılabilir. Tüketiciler ev dışı gıda tüketimini arttırırken bu tercihlerini çeşitli nedenlere dayandırmaktadırlar. Yoğun yaşam temposu ve zaman kısıtları, birçok insanın evde yemek hazırlama sürecine ayıracak yeterli zamanı bulamaması ev dışında yemek yemeyi pratik bir tercih haline getirmektedir. Restoranlar, kafeler ve benzeri yerler, insanların sosyal yaşamlarını sürdürdükleri ve etkileşimde buldukları mekanlar olarak ev dışı gıda tüketimini teşvik edebilmekle birlikte aynı zamanda bu mekanlar, farklı mutfakları deneme ve çeşitli lezzetleri tatma fırsatı sunarak insanların damak tadını tatmin etme isteğini artırabilmektedir. (Rufino,2014:3). Hızlı yemek zincirleri ve fastfood restoranları, gıdalara kolay erişim sağlayarak ev dışı yemek seçeneklerini daha çekici hale getirmektedir. İş seyahatleri ve yoğun çalışma temposu benzer şekilde insanların ev dışında yemek yeme eğiliminde olmalarına neden olabilmektedir. Yiyecek ve içecek sektörünün, ürünlerini tanıtmak için yoğun reklam, tanıtım ve ticari faaliyetler yürütmesi, insanların ev dışında yemek yeme isteğini artırabilmekte ve bu olgunun popüler hale gelmesinde etkili olabilmektedir. Kültürel ve toplumsal değişimler ile tüketici tutum ve davranışlarındaki değişimler, nüfus hareketlerinin artışı ile özellikle kadınların iş gücüne katılımındaki artış, gıda tüketim alışkanlıklarını etkileyebilmekte ve ev dışı gıda tüketimini arttırıcı etkide bulunabilmektedir (Demirel, Hatırlı, 2020:977; Bozoğlu vd., 2013:2). Belirtilen bu nedenler ev dışı gıda tüketim harcamalarını arttıran faktörler hakkında tüketiciler gözünden bir özet sunmaktadır.

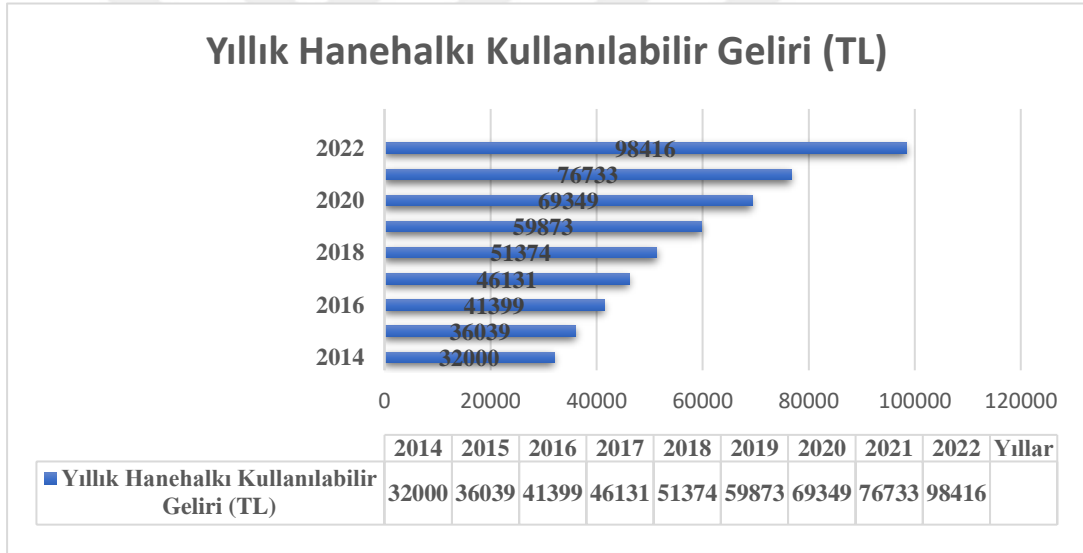
Tablo 1.1. Gıda ve Ev-dışı Gıda Harcama Oranları

Yıllar	Gıda Harcamasının Toplam Tüketim Harcaması İçindeki Payı (%)	Ev-Dışı Gıda Harcamalarının Toplam Tüketim Harcaması İçindeki Payı (%)	Hanehalkı Başına Ortalama Ev-Dışı Gıda Harcama Miktarı (TL)
2014	19,7	6,0	170,9
2015	20,2	6,4	194,7
2016	19,5	6,4	217,9
2017	19,7	6,2	236,5
2018	20,3	6,5	289
2019	20,8	6,5	323
2022	22,9	5,8	701

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

TÜİK Hanehalkı Tüketim Harcaması verilerine ile gıda harcamalarının toplam tüketim harcaması içerisindeki payı, ev-dışı gıda harcamalarının toplam tüketim harcamaları içerisindeki payı ve hanehalkı başına ortalama ev-dışı gıda harcama miktarı TL cinsinden Tablo 1.1.' de verilmiştir. Buna göre hanehalkı gıda harcamalarının bütçe içindeki payı 2014 yılında %19,7 iken bu oran 2018 yılında %20,3' e, 2022 yılında ise %22,9'a yükselmiştir. Ev dışı gıda harcamalarının toplam bütçe içindeki payı ise aynı dönemde %6 oranından %6,5' e yükselmiş, 2022 yılında ise bu oran %5,8 seviyelerine gerilemiştir. 2022 yılında ev-dışı gıda harcamalarının toplam bütçe içindeki payının düşüşü, mevcut dönemdeki Covid-19 pandemisinin toplum üzerindeki etkileri sonucu ortaya çıkan hijyen endişeleri ve daha fazla zamanın evlerde geçirilmesi gibi nedenlerle açıklanabilir.

Ayrıca Tablo 1.1'e ek olarak, TÜİK Gelir Dağılımı İstatistikleri verileri ile oluşturulmuş yıllık hanehalkı kullanılabilir gelir grafiği Şekil 1.5'te verilmiştir.

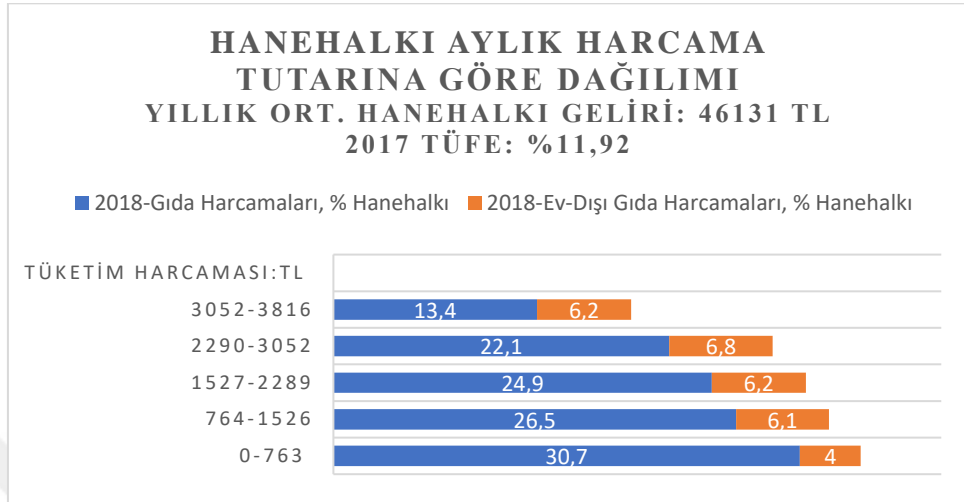

Şekil 1.5. Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Geliri

Şekil 1.5'e göre hanehalkı kullanılabilir gelirinde artış trendi görülmektedir. Tablo 1.1'de de ifade edilmiş olan Hanehalkı Başına Ortalama Ev-Dışı Gıda Harcama Miktarlarındaki artış oranları, hanehalkı kullanılabilir gelir oranlarıyla benzer orandadır.

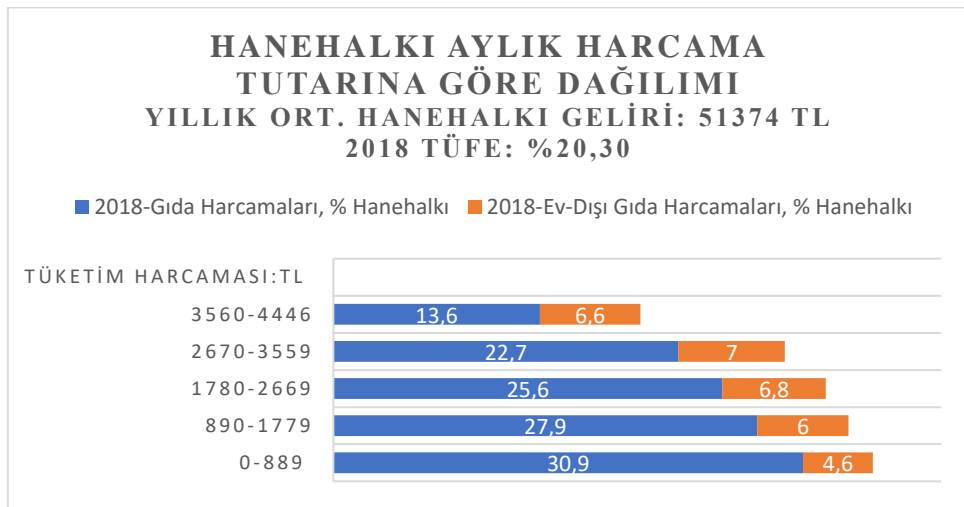
TÜİK Hanehalkı Tüketim Harcaması veri ile oluşturulmuş, Hanehalkı aylık harcama tutarlarına göre, toplam hanenin % kaçlık kısmının gıda harcamaları ve ev-dışı gıda harcamaları yaptığına ilişkin bilgiler Şekil 1.6, 1.7, 1.8 ve 1.9' da verilmiştir. Şekiller incelendiğinde 2018 ve 2019 yılları için toplam aylık harcama miktarlarında büyük bir değişim gözlemlenmezken, 2022 yılında 2018'e göre yaklaşık 2,8 kat artış olduğu

gözlemlenmektedir. Mevcut sıçramanın nedeni olarak, 2018 yılı sonrasında yaşanan Covid-19 pandemisi ve beraberinde yaşanan konjonktürel değişimlerin etkisi ile önemli ölçüde hissedilen enflasyon ve ek olarak hanelerde meydana gelen gelir artışlarından meydana geldiği düşünülmektedir.

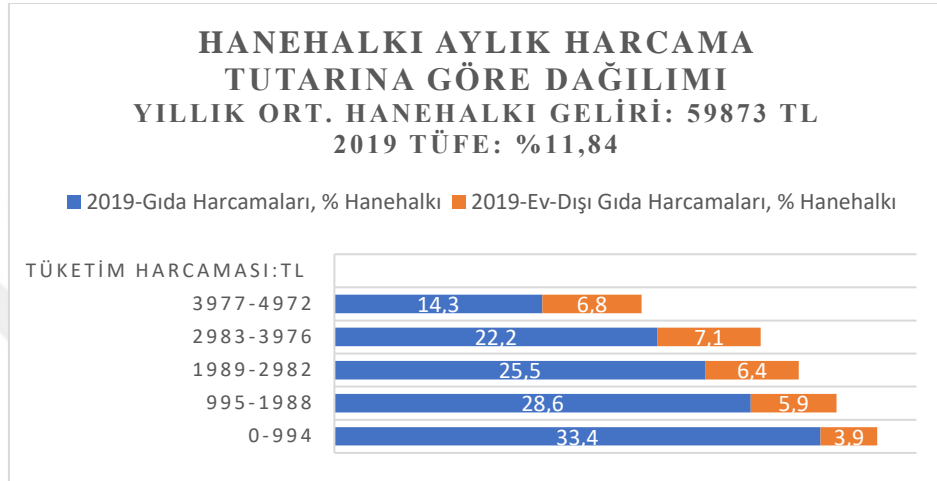
Şekil 1.6. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2017

Çalışmada analizi yapılmış olan 2018 yılı verileri için mevcut şartların daha iyi anlaşılabilmesi için 2017 verilenin detaylı olarak incelenmesi yerinde olacaktır. Buna göre 2018 ve 2017 yılları arasında bakıldığında 2017’de en düşük harcama dilimi olan “0TL-763TL” aralığında 2016 yılına göre büyük değişim olmamakla birlikte düşüş gözlemlenmekte olup, 2018 yılında genel olarak harcama dilimlerinin hepsinde ev-dışı gıda tüketimi yapan toplan hane sayısında artış gözlemlenmektedir.

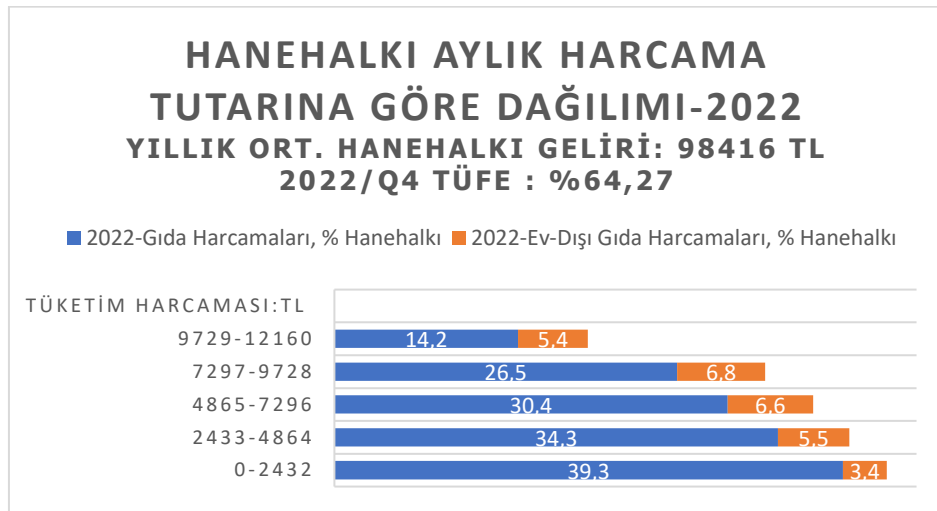
Şekil 1.7. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2018

Harcama tutarına göre hanehalkı dağılım grafiklerinde %20'lik dilimlere ayrılmış aylık harcama miktarları, bu dilimlere göre gıda harcaması ve ev-dışı gıda harcaması yapan toplam hane sayısı yüzde “%” cinsinden aktarılmıştır. Buna göre, Şekil 1.7.’de harcama miktarı yükseldikçe ev-dışı gıda tüketimi yapan hanehalkı oranı da yükselmektedir. Dördüncü yüzde 20'lik harcama diliminde toplam hanelerin %22,7’si gıda harcamaları yapıyorken, en yüksek hane oranı ile toplam hanelerin %7’sinin ise ev dışı gıda harcaması yaptığı görülmektedir.

Şekil 1.8. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2019

2019 yılına gelindiğinde bir önceki yıla göre büyük bir değişim gözlemlenmemekle beraber en yüksek ev-dışı gıda tüketim harcaması yapan hanehalkı sayısı %7,1 ile yine dördüncü yüzdalık dilim olan “2983TL -3976 TL” aralığında olduğu görülmektedir.

Şekil 1.9. Harcama Tutarına Göre Hanehalkı Dağılımı 2022

2022 yılında ise, tablo 1.1’ de hanehalkı aylık harcama oranlarında da bahsedildiği gibi, Covid-19 pandemisinin etkilerinin gözlemlendiği düşünülmektedir. Tablo1.1’de yine belirtildiği gibi harcama oranlarının hijyen ve evlerde vakit geçirme sürelerindeki artış ile ev-dışı gıda tüketim oranlarının ev-içi gıda tüketim oranlarına aktarıldığı düşünülmekte idi. Şekil 1.9. ile anlaşılıyor ki ev-içi ve gıda harcaması yapan hane sayılarında önceki yıllara göre büyük artışlar söz konusudur. Özellikle ilk dilimden, dördüncü dilime kadar olan harcama miktarında haneler daha çok ev-içi gıda tüketimi yapmayı tercih etmişlerdir.

Ev-dışı gıda tüketimi, tüketici davranışlarını ve alışkanlıklarını anlamak için önemli bir araştırma alanıdır. Bu alandaki çoğu çalışma genellikle harcama anketleri ve harcama miktarlarını temel alarak yapılmaktadır. Ancak bu çalışma, ev-dışı gıda tüketiminin ötesine geçmeyi hedeflemektedir. Araştırmanın literatüre katkısı, ev dışı gıda tüketimini harcamalar veya bütçe payları üzerinden değil bir davranış biçimi olarak ele almasıdır. Bu noktada TÜİK HBA verisinde bulunan “Hanede öğlen veya akşam yemeklerini dışarıda (lokanta, açık büfe, dönerci vb. yerlerde) yeme alışkanlığı olup olmadığı” sorusundan yararlanılmıştır.

Ev-dışı gıda tüketimi, bireyler arasında büyük farklılıklar gösterebilir. Örneğin, bazı insanlar bütçelerinin büyük bir kısmını tek seferlik özel bir yemeğe harcarken, diğerleri düzenli olarak daha düşük miktarlarda harcama yapabilir ve bu durum tüketimi bir alışkanlık haline getirebilirler. Haliyle, ev-dışı gıda tüketimini yalnızca harcama olarak değil, aynı zamanda bir davranış kalıbı olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Ayrıca, bu araştırma, ev-dışı gıda tüketim alışkanlığının hangi faktörler tarafından etkilendiğini daha iyi anlamaya odaklanmaktadır. Mevcut literatür, ev-dışı gıda tüketiminin ne kadar sık gerçekleştiği ve bu sıklığın sosyo-ekonomik faktörler, yaşam tarzı veya kültürel etmenler gibi açıklayıcı değişkenler tarafından nasıl etkilendiği konusunda yetersiz bilgi sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma, ev-dışı gıda tüketimini farklı bir açıdan inceleyerek, harcama miktarlarından daha fazlasına odaklanarak literatüre katkı yapmayı hedeflemektedir. Bu sayede, tüketicilerin alışkanlıklarını ve tüketim davranışlarını daha iyi anlama ve gelecekteki tüketici tercihlerini tahmin etme konusunda bir temel oluşturulacağı düşünülmektedir.

Ev dışı gıda tüketim harcamalarının toplam tüketim harcamaları içindeki payı artarken önemli bir husus da özellikle hanehalkı ve gıda harcamaları ile ilgili yapılan

çalışmalarda (İpek,2014; Akbay,2011) hanehalkının ev-içi gıda tüketimine odaklanması ve ev-dışı gıda tüketiminin göz ardı edilmesidir. Bu motivasyon ile birlikte çalışmanın amacı, TÜİK ‘‘Hanehalkı Bütçe Araştırması 2018’’ verileri kullanılarak hanehalklarının ev dışı gıda tüketim alışkanlıklarını etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri açıklamak ve ortaya koymaktır. Çalışma toplamda üç bölümden oluşmakla birlikte takip eden bölümde yerli ve yabancı kaynaklı benzer çalışmaların yer aldığı literatür bölümüne yer verilmiştir. Ardından uygulama bölümü ile çalışmanın veri seti, yöntemi ve bulguları sunulmaktadır. Son olarak çalışma, sonuç ve öneriler bölümü ile sonlandırılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR

Ev-dışı gıda tüketimi konusunda literatürde bulunan benzer çalışmalar incelendiğinde hanehalkı verileri kullanılan çalışmalar daha çok yurt dışı kaynaklı olup yurt içerisinde genellikle bölgesel araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, hanehalkı bütçe araştırması verileri kullanılarak Türkiye genelinde yapılan çalışmalara daha az rastlanılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ulusal ve uluslararası literatürde öne çıkan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

1.1. Ulusal Literatür

Ekeyılmaz (2006), Antalya ili özelinde rastgele seçilmiş 377 haneye uygulanan anket ile elde edilen veriler ile hanelerin gıda tüketim yapısı ve ev-dışı gıda tüketim alışkanlığını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Çalışmada probit ve faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre hanelerin %65' inin ev-dışı gıda tüketimi yaptığı ve aylık gıda harcaması için kullanılan gelirin yaklaşık %27' sini ev-dışı gıda harcamaları için kullandıkları tahmin edilmiştir. Ev-dışı gıda tüketimini olumlu yönde etkileyen faktörlerin, hanedeki annenin çalışıyor olması, hanedeki yaşı büyük kişilerin eğitim düzeyinin yüksekliği olarak tespit edilmiştir. Hanenin ev-dışı gıda tüketiminin daha masraflı ve fiyatların yüksek olduğunu düşünmesi, böyle bir alışkanlığa sahip olmamaları ve hijyen konusunda güvensizlikleri ise ev-dışı gıda tüketimini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Akbay vd. (2007), Türkiye'de fastfood tüketimini etkileyen tüketici karakteristiklerini araştırdıkları çalışmalarında fayda maksimizasyonuna dayalı geliştirdikleri modeli sıralı Probit model ile tahmin etmişlerdir. Adana ili kentsel alanda ikamet eden hanehalklarından elde edilen veriler kullanılarak tahmin edilen model sonucunda; yaş, gelir, hanehalkı büyüklüğü, hanehalkında çocuğun olması, fastfood fiyatı, sağlık kaygıları ve çocukların tercihi değişkenlerinin fastfood tüketim sıklığını istatistiksel olarak anlamlı etkilediği belirlenmiştir.

Yazırlı (2015), Aydın İli Nazilli İlçesinde Ev Dışı gıda tüketimini etkileyen faktörleri incelediği çalışmasında, rastgele seçilen 230 haneye uygulanan anket verileri ortalamalar, oransal değerler ve değişkenler arasında çapraz ilişkiler yöntemlerini kullanarak analiz etmiştir. Araştırma bulgularına göre, hanelerin %89,9'unun ev-dışı gıda

tüketimi yaptıkları gözlemlenmiştir. Annenin çalışıyor olması, hanedeki bireylerin ve özellikle çocukların istek ve talepleri, ev-dışı gıda ürünlerinin tat olarak her zaman yakın ve benzer olmaları, ev içinde yemek hazırlamanın istenmemesi ve medeni durumun etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Kutluay Tutar ve Yazırlı (2016), Aydın ili Nazilli ilçesi kentsel alanında ikamet eden hanehalklarının ev-dışı gıda tüketimini inceledikleri çalışmalarında, ev-dışı gıda tüketimini etkileyen faktörlerin başında ailelerin gelirinin, annenin statüsünün, annenin eğitim seviyesinin, bireylerin medeni durumunun ve ailelerin sahip oldukları mal varlıklarının olduğunu tespit etmişlerdir. Ailenin gelirinin artması ev-dışı gıda tüketimini önemli ölçüde arttırmakta, annenin statüsünün ise gelire katkı sağladığı ve statüden kaynaklı annenin zaman kısıtının artması hazır gıda ürünleri ile ev-dışı gıda tüketimini tercih etme eğilimlerinin arttığı, benzer şekilde evli olmayanların ise ev-dışı gıda tüketimi daha yüksek tercih ettikleri ifade edilmiştir. Okur yazar ve eğitim düzeyi yüksek annelerin ise ev-dışı gıda tüketiminin sağlıksız buldukları belirtilmektedir.

Bıtrak ve Hatırlı (2019) Isparta İli özelinde yapış oldukları çalışmalarında ev-dışı gıda tüketim tercihini etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri analiz etmişlerdir. Hanelere uygulanan anket verileri yardımıyla Logit Model uygulanarak analiz yapılmıştır. Model tahmin sonuçlarına göre, hane büyüklüğü, medeni durum, eğitim durumu, ikinci ve üçüncü gelir grubu, sağlık, hijyen, fiyat ekonomikliği ve ev-içi gıda tüketim harcamaları değişkenlerinin ev-dışı gıda tüketim tercihleri üzerine etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde etmiş oldukları bulgulara göre hane büyüklüğü, medeni durum, sağlık, fiyatların ekonomikliği değişkenlerinin negatif yönlü bir etkiye, ev-içi gıda tüketim harcamalarının -%0,02 ile düşük bir etkiye sahip olduğu, gelir grubuna göre ev-dışı gıda tüketim tercihinin iki durum için de artış gösterdiği tahmin edilmiştir.

Çalmaşur, Daştan (2020), Erzurum ilinde 400 haneye uygulanan anketlerden elde edilen veriler ile Ki-kare ve logit model kullanılarak ev-dışı gıda tüketimini etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Analiz bulgularına göre ev dışı gıda tüketimini etkileyen faktörlerin aylık gelir, okuyan birey sayısı, çocuk sayısı, hane büyüklüğü, meslek ve eşin mesleği olduğu sonucuna varılmıştır.

Terin (2019), ev-dışı gıda tüketimini belirleyen faktörlerin belirlenmesini amaçladığı çalışmasında, TÜİK HBA 2015 verilerini, genelleştirilmiş Heckman örneklem seçim modeli ile incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, hanehalkı reisinin

cinsiyeti, hanenin gelir düzeyi, medeni durum ve sosyal yardım alma durumunun ev-dışı gıda tüketimi üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Demirel ve Hatırlı (2020), TÜİK HBA 2017 verilerini kullandıkları çalışmada, Logit model yardımıyla marjinal etkileri hesaplamışlardır. Model sonucunda; hanehalkı tipi, hanehalkı büyüklüğü, hanehalkı reisinin eğitim durumu, hanehalkı reisinin çalışma durumu ile otomobil sahipliği değişkenlerinin hanehalkının ev-dışı yemek yeme alışkanlığını pozitif yönde etkilediği, buna karşın, hanehalkı reisinin medeni durumunun evli olması, hanehalkının aylık gelirinin düşük ve orta gelir gruplarında bulunması ile pazar alışkanlığının olmasının hanehalkının ev-dışı yemek yeme alışkanlığını negatif yönde etkiledikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Ercan (2021) Ev dışı gıda tüketim sınıflarının yapay sinir ağları (YSA) yöntemi ile analiz ettiği çalışmasında TÜİK HBA 2019 verilerinden yararlanmıştır. Çalışmada Türkiye genelinde hanehalkı ev dışı gıda tüketimini etkileyen sınıfların analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre gelirdeki değişimler, kentleşme, kadınların iş gücüne katılımının ev dışı gıda tüketimi arttırıcı bir etkiye neden olduğu tahmin edilmiştir. YSA model çıktılarından hareketle, eğitim aşamasında %73,12, test aşamasında ise %73,39 doğru tahmin yüzdesi elde edilmiştir. Model duyarlılığı eğitim aşamasında %77,28 test aşamasında ise %80,39 olarak hesaplanmıştır. Modelin kesinliği eğitim aşamasında %71,22 test aşamasında ise %69,73 olarak hesaplanmış ve YSA modeli ile elde edilen sonuçlar ile modelin tutarlı ve doğru olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda literatürden bağımsız olarak eklenen değişkenlerin, logit, probit modelleri ile yapılacak çalışmalara bağımsız değişken olarak tercih edilebileceği ileri sürülmüştür.

Önder (2022), çalışmasında hanehalkı fast food ve paketli servis hizmeti talebini etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri açıklamayı amaçlamıştır. TÜİK HBA 2018 verileri ile sıralı logit model kullanılarak yapılan analiz sonuçlarına göre, gelir, hane büyüklüğü, cinsiyet, pazar alışkanlığı, dışarda yemek yeme alışkanlığı değişkenlerinin fast food ve paketli servis hizmetlerinin talebi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hane sorumlusunun cinsiyetinin önemli etkilere sahip olduğuna görülmektedir. Buna göre erkek hane sorumluları kadın hane sorumlularına göre fast food ve paket servis hizmetlerine olan talebi yaklaşık 1,41 kat daha fazladır. Hane büyüdükçe ailenin çocuk sahibi olma ve birden fazla çocuk olma olasılığı artmakla birlikte fast food ve paket servis hizmetlerine olan talebi etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu durum, ailelerin fast food ve

paketli servis hizmeti tüketim alışkanlığı ile harcama miktarını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca Pazar alışkanlığı olan hanelerin mevcut konu hakkındaki talebini negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Tüketicilerin sağlık ve düzenli beslenme konusundaki hassas tutumları nedeni ile negatif yönlü etkilediği düşünülmektedir.

1.2. Uluslararası Literatür

Fabiosa (2008), Mısır’ da 1997 Hanehalkı tüketim verilerini kullanarak ev dışı gıda tüketimini etkileyen faktörleri incelemiştir. Yöntem olarak tanımlayıcı istatistikler ve tobit modeli kullanılmış olup, hane büyüklüğü, hane reisinin yaşı, cinsiyet değişkenlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Keshavarz (2009), yapmış olduğu çalışmada Kanada Ev-dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-demografik faktörleri 2000-2005 yılları arasında Probit model ile açıklamaya çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hanenin geliri, hane büyüklüğünün etkili olduğu; hane geliri arttıkça tam servis restoranların, hanedeki kişi sayısı arttıkça fastfood ürünlerinin, hane içerisindeki çalışan kişilerin artış göstermesi ve çalışma yoğunluklarının artması ise yine fastfood ürünlerine olan talebin arttığı görülmüştür.

Fanning vd. (2010), ABD’deki hazır yemek tüketiminin etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada 1994-1996 Bireysel Gıda Alım Anketi ve 1998 Tamamlayıcı Çocuk Anketinden elde edilen veriler ışığında tanımlayıcı istatistikler ve lojistik regresyon modeli kullanılmış ve çalışmanın sonucuna göre; gelir, yaş, cinsiyet, bölge ve hanehalkı büyüklüğünün hazır gıda tüketimini üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Liu (2011), yapmış olduğu çalışmada tüketicilerin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerinin ev-dışı gıda tüketim tercihleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışmada 2008, 2009 “Tüketici Harcama Anketi ve ABD Ulusal Hanehalkı Harcama Anketi” verileri kullanılarak tobit ve çoklu regresyon modeli uygulanmıştır. Yapılan çalışmada çoklu regresyon modelinin anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Çalışma sonuçlarına göre, gelir, çalışma saati ve yoğunluğu, hane yapısı değişkenlerinin ev dışı gıda tüketim tercihlerini yüksek derecede etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Gelir seviyesi yüksek ve tek kişilik hanelerde, çocuksuz hanelerde ve eğitim durumu ev-dışı gıda tüketimini arttırdığı; çocuklu ailelerde ve hanedeki kişi sayısının artması ise ev-dışı gıda tüketim harcamalarını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bamiro (2012), Nijerya'da ev dışı gıda tüketiminin belirleyicilerini araştırdığı çalışmada, 80 gözlemden oluşan verilere göre tanımlayıcı istatistikler, probit ve tobit modelleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ev dışı gıda tüketiminin cinsiyet, hane büyüklüğü ve tipinin etkili olduğu görülmüştür.

Yen vd. (2012), çalışmalarında 2008-2009 Tüketici Harcama Anketi verileri ile çok değişkenli regresyon modeli kullanılarak ABD' de yüksek yaş grubundaki hanelerin ev-dışı gıda tüketim harcamalarını etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışma sonuçlarına göre, iş statüsü, gelir ve eğitim durumu ve diğer demografik özelliklerin konu olan yaş grubunda hanehalkı ev-dışı tüketimini etkilediği görülmüştür. Eğitimli ve çalışan hanelerin, emekli ve çalışmayan hanelere göre ev-dışı gıda tüketimi daha yüksek olduğu görülmüştür.

Liu (2013), çalışmasında Çin kentsel alanda ailelerin ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo ekonomik ve demografik değişkenleri ve gıda tüketimi yapılan işletmelerin obeziteye etkilerini araştırmıştır. Araştırmada altı şehirde toplam 1340 haneye uygulanan anket sonuçları ile elde edilen veriler çift eşik modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre hane tipi, yaş, gelir artışı ve annenin çalışma durumunun ev-dışı gıda tüketimi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gıda tüketimi yapılan işletmelerin obezite ve aşırı kilo üzerindeki etkisinin belirlenebilmesi için En Küçük Kareler Yöntemi ve Probit model kullanılmıştır. Yapılan bu araştırmanın bulgularına göre ise kafe benzeri işletmelerde yapılan gıda tüketiminin, restoran ve fastfood tarzı yerlere göre obezite üzerinde etkisinin daha yüksek olduğu; ek olarak hanenin geliri, çalışma durumu sigara ve alkol tüketiminin kilo değişimi ve obezite üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Cupak vd. (2016), 2006-2012 arası yıllara ait Slovakya Hanehalkı Bütçe Anketi verileri ile çift eşit modeli kullanılarak ev-dışı gıda talebini etkileyen faktörleri araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre, ev-dışı gıda tüketim gelir esnekliği 1,37 olarak tahmin edilmiş ve ev-dışı gıda tüketiminin lüks tüketim olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca çalışan kadınların olduğu hanelerin, çalışmayan kadınların olduğu hanelere göre ev-dışı gıda tüketim harcamalarının daha yüksek olduğu tahmin edilmiştir.

Literatürde bulunan benzer çalışmalara bakıldığında genellikle ev-dışı gıda tüketimi harcamalar üzerinden mutlak veya geliri oranı üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farklı olarak ev-dışı gıda tüketimini bir alışkanlık olarak

dikkate alması ile literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 1.2’de ulusal ve uluslararası literatür taramasına ait özet tabloya yer verilmiştir.

Tablo 1.2. Literatür Özeti

Ulusal Literatür		
Yazar(Yayın Yılı)	Veri Yılı-Bölge	Model
Ekeyılmaz (2006)	2006–Antalya	Probit
Akbay vd. (2007)	2001-Türkiye	Probit
Yazırlı (2015) / Kutluay Tutar, Yazırlı (2016)	2015–Aydın / Nazilli	Kategorik Nominal
Bıtrak ve Hatırlı (2019)	2018-Isparta	Logit
Çalmaşur ve Daştan (2020)	2019-Erzurum	Ki-kare- Logit
Terin (2019)	2015-Türkiye	Heckman
Demirel ve Hatırlı (2020)	2017-Türkiye	Logit Marjinal Etkiler
Ercan (2021)	2019-Türkiye	Yapay Sinir Ağları
Önder (2022)	2018-Türkiye	Sıralı Logit
Uluslararası Literatür		
Yazar (Yayın Yılı)	Veri Yılı-Bölge	Model
Fabiosa (2008)	1997-Mısır	Tobit
Keshavarz (2009)	200-2005 - Kanada	Probit
Fanning vd. (2010)	1994-1996 - ABD	Logit
Liu (2011)	2008-2009 -ABD	Tobit
Bamiro (2012)	2012-Nijerya	Probit-Tobit
Yen vd. (2012)	2008-2009 ABD	Çok Değişkenli Regresyon
Liu (2013)	2007-2009-2010-2011 - Çin	Çift Eşik-EKK-Probit
Cupak vd. (2016)	2006-2012 - Slovakya	Çift Eşik

İKİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA

2.1 Veri Seti

Türkiye geneli ev-dışı gıda tüketim alışkanlığını etkileyen faktörlerin analizinin amaçlandığı bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu Hanehalkı Bütçe Anketi 2018 (TÜİK HBA 2018) verileri kullanılmıştır. Hanehalkı Bütçe Anketleri TÜİK' in tanımlamasına göre “hanelerin sosyo-ekonomik yapıları, yaşam düzeyleri ve tüketim kalıpları hakkında bilgi veren, uygulanan sosyo-ekonomik politikaların geçerliliğinin test edilmesi amacıyla kullanılan en önemli kaynaklardan biridir. Bireylerin ve bunların oluşturduğu hanehalklarının tüketim yapılarını, gelir düzeylerini; sosyoekonomik gruplara, kırsal, kent ve bölgelere göre ortaya çıkaran bu çalışmayla tüketim alışkanlıkları, tüketim harcaması türleri ile mal ve hizmet harcamalarının çeşitliliği, hanehalkının sosyoekonomik özellikleri, hanehalkı fertlerinin çalışma durumları, hanehalkının toplam geliri, gelirin elde edildiği kaynaklar vb. konular hakkında bilgiler derlenmektedir” olarak ifade edilmektedir. (TÜİK, 2018).

Literatürdeki benzer çalışmaların incelenmesi sonucunda, genellikle daha sınırlı bir coğrafi bölgede, haneler ve bireyler üzerinde anketler uygulandığı gözlemlenmiştir. Bu tür çalışmalar elde edilen verilerin çoğunlukla belirli bir bölgeye veya topluluğa odaklı olduğunu ve bu nedenle Türkiye genelinde genellemeler yapmanın veya çıkarımlar yapmanın zor olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, TÜİK tarafından yürütülen Hanehalkı Bütçe Anketi verileri, ülke genelinde kapsamlı bir veri kaynağı sağlamaktadır. Bu veriler hem gözlem sayısı hem de kapsam açısından artış sağlayarak, Türkiye'nin iktisadi değişkenleri hakkında bilgi sahibi olmak, yapılacak çalışmalar sonucunda ülke genelini kapsayacak kararlar almak, müdahalelerde bulunmak ve politika önerileri sunmak için uygun bir kaynak olarak hizmet etmektedir. Bu bağlamda çalışmada TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi 2018 verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan bağımlı değişken HBA veri setinde yer alan “Hanede öğlen veya akşam yemeklerini dışarıda (lokanta, açık büfe, dönerci vb. yerlerde) yeme alışkanlığı olup olmadığı” sorusu üzerinden ikili kategorik değişken olarak oluşturulmuştur. Ev-dışı gıda tüketimi üzerinde etkisi olduğu düşünülen bağımsız değişkenler ise literatürle paralel olacak şekilde belirlenmiştir. Toplamda 13 adet açıklayıcı değişken bulunmakla birlikte bunlardan hanehalkı büyüklüğü, yaş ve gelir sürekli, diğer değişkenler ise kategorik değişkendir.

Tablo 2.1. Değişkenlere Ait Özet İstatistikler

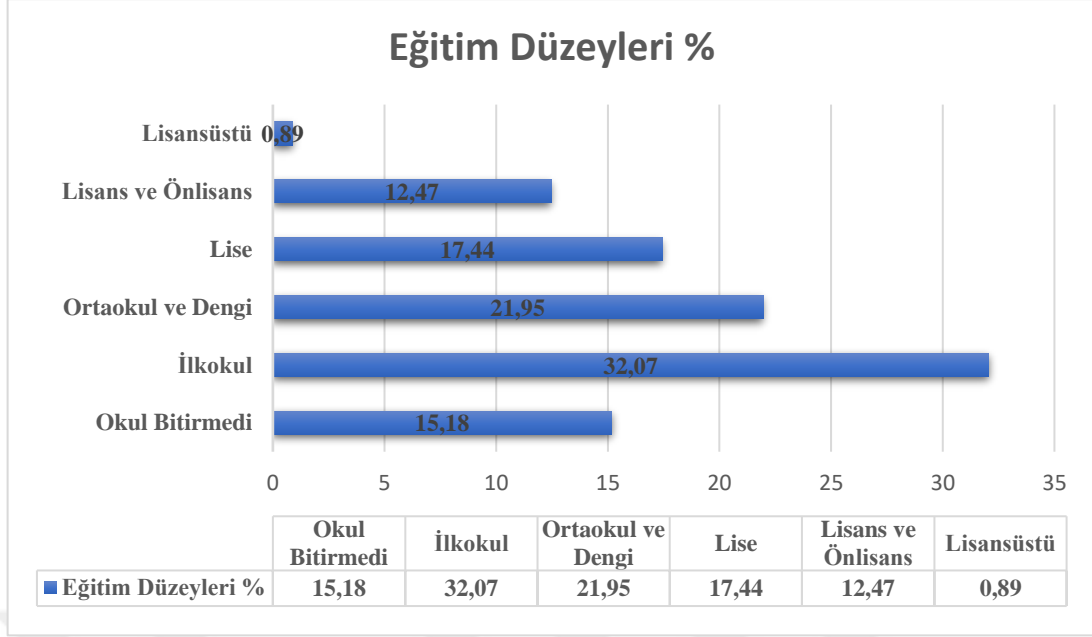
Sürekli Değişkenler Değişken	Gözlem	Ortalama	Min.	Max.
Hane Büyüklüğü	30737	4.035	1	16
Yaş	30737	42.607	15	107
Hanehalkı Aylık Harcama Miktarı (Ln)	30737	8.181	4.691	11.311
Kategorik Değişkenler	Frekans (Sayı)		Frekans (%)	
Dışarıdan Yemek Yeme Alışkanlığı (Yok)	13945		%45,37	
Dışarıdan Yemek Yeme Alışkanlığı (Var)	16792		%54,63	
Hanehalkı Tipi (Tek Kişilik Hanehalkı)	1149		%3,74	
Hanehalkı Tipi (Birden fazla kişili hanehalkı)	29588		%96,26	
Ev Sahipliği (Hayır)	10990		%35,75	
Ev Sahipliği (Evet)	19747		%64,25	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Çok Kolay)	5654		%18,39	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Kolay)	15266		%49,67	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Orta)	3660		%11,91	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Zor)	4679		%15,22	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Çok Zor)	1478		%4,81	
Buzdolabı Sahipliği (Hayır)	177		%0,58	
Buzdolabı Sahipliği (Evet)	30560		%99,42	
Bulaşık Makinesi Sahipliği (Hayır)	9831		%31,98	
Bulaşık Makinesi Sahipliği (Evet)	20906		%68,02	
Kredi Kartı Sahipliği (Hayır)	15023		%38,88	
Kredi Kartı Sahipliği (Evet)	15714		%51,12	
İnternette Alışveriş Sıklığı (Kullanılmıyor)	27727		%90,21	
İnternette Alışveriş Sıklığı (Az Sıklıkla)	2791		%9,08	
İnternette Alışveriş Sıklığı (Sıklıkla)	219		%0,71	
Cinsiyet (Kadın)	15822		%51,48	
Cinsiyet (Erkek)	14915		%48,52	
Medeni Durum (Hiç Evlenmedi)	7501		%24,40	
Medeni Durum (Evlü)	20503		%66,70	
Medeni Durum (Dul)	2733		%8,89	
Çalışma Durumu (Hayır)	16531		%53,78	
Çalışma Durumu (Evet)	14206		%46,22	
Eğitim (Okul Bitirmedi)	4667		%15,18	
Eğitim (İlkokul)	9857		%32,07	
Eğitim (Ortaokul ve Dengi)	6746		%21,95	
Eğitim (Lise)	5362		%17,44	
Eğitim (Lisans ve Önlisans)	3832		%12,47	
Eğitim (Lisansüstü)	273		%0,89	

Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenlerin tespitinde, öncelikle literatür incelenmiş ve bağımlı değişken ile nedenselliği bulunmayan değişkenler elenmiş, bağımlı değişken üzerinde etkisi olduğu düşünülen değişkenler modele dahil edilmiştir. Yaş, cinsiyet, medeni durum gibi demografik değişkenlerin diğer çalışmalarda sıklıkla modele dahil edildiği görülmüş olup benzer şekilde bu çalışmada da açıklayıcı değişkenler arasına dahil edilmiştir. Veri setinde var olmasına rağmen hanehalkı yıllık kullanılabilir geliri yerine aylık toplam harcama değişkeni tercih edilmiştir. Gelirin veri setinde bir önceki yıla ait yıllık kullanılabilir toplam gelir olarak tanımlanmasından dolayı ölçüm hatasına yol açabileceği nedeniyle aylık toplam harcama tercih edilmiştir. Gelir değişkeninin harcama değişkenini etkileyeceği düşünüldüğünden, ölçüm hatası ve korelasyon sorunu ile karşılaşmamak için gelir ayrıca modele dahil edilmemiştir.

Çalışmada toplamda 30737 gözlem bulunmakta ve çalışmada kullanılan değişkenlere ait özet istatistikler Tablo 2.1’de yer almaktadır. Sürekli değişkenler için ortalama, minimum ve maksimum değerler belirtilirken, kategorik değişkenlere ait için frekans değerleri belirtilmiştir. Tablo 2.1’e göre, gözlem yapılan hanelerin yaklaşık %54’ünde ev-dışı gıda tüketim alışkanlığının olduğu görülmektedir. Ortalama hane büyüklüğünün 4 kişi olduğu, hanehalkı aylık harcama tutarının minimum 109 TL, maksimum 81795 TL, ortalamada ise 4457 TL olduğu söylenebilir. Ev-dışı gıda tüketimi konusunda kredi kartı sahipliğinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Günümüzün popüler ödeme araçlarından birisi olarak görülmekle birlikte, internet ve paket servis gibi yollar ile talep edilen ürünlerin ödemeleri de genellikle bu yolla yapılmaktadır. Bu kapsamda hanelerin %51’lik gibi bir kısmında kredi kartı sahipliğinin olduğu görülmektedir.

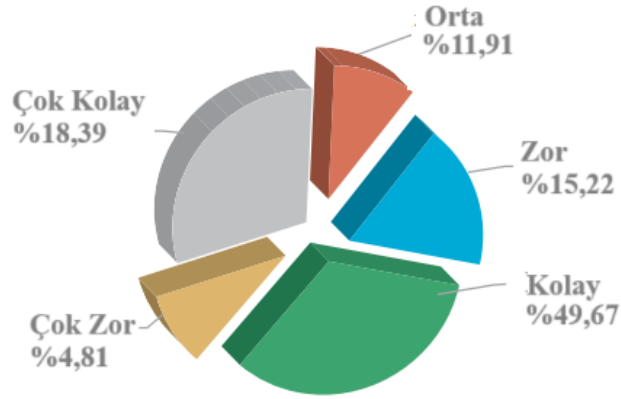
Sosyo-ekonomik ve demografik bilgiler ele alındığında, Tablo 2.1. de toplam gözlem içerisindeki dağılımları belirtilen, bireylerin büyük çoğunluğu (%66,7) evli bireylerden oluşmaktadır. Yaklaşık %9 ile dul olanların en düşük değere sahip olduğu görülmektedir. Gözlem içerisindeki bireylerin %51,48’i kadın bireylerden oluşmakla birlikte yaş ortalamasının ise 42 olduğu gözlemlenmektedir.

Bireylere ait eğitim düzeyleri Şekil 2.1.’de aktarılmıştır. Şekil 2.1.’e göre eğitim düzeyi ilköğretim olanların en yüksek oranda olduğu (%32,07) bunu ortaokul ve dengi eğitim düzeyinin izlediği (%34,4) görülmektedir. Lise %17,44, lisans ve önlisans %12,47 ve lisansüstü düzeyde öğrenim sahibi olanların oranı ise en düşük oranda (%0,89) olduğu görülmektedir.

Şekil 2.1. Eğitim Düzeyleri ve Oranları

Bireylerin tüketim yaparken tercihlerini ve tüketim sıklıklarını etkilediği düşünölen faktörlerden bir diğeri ise alışveriş imkanlarına olan zorluk derecesidir. Şekil 2.2.' ye göre gözlem yapılmış bireylerin yaklaşık yarısının alışveriş imkanlarına kolay derecede oldukları görölmektedir.

Şekil 2.2. Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı

Alışveriş imkanlarının varlığı ve yakınlık derecesi, bireylerin gıda ve hazır gıda ürünlerine olan ulaşımını daha kolay hale getirmektedir. Bu nedenle tüketici tercihlerini ve talebini etkileyeceği düşünöldüğü için öneminden bahsedilebilir. Özet bilgilere göre yaklaşık %80 ile hanelerin büyük bir kısmının zor derecelere göre daha kolay imkanlara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

2.2 Yöntem

Modelin bağımlı değişkeni olan hanehalkı ev dışı gıda tüketim alışkanlığı kesikli değişken özelliğindedir. Kesikli değişken, söz konusu değişkenin iki değer (0-1) aldığı, sürekli olmayan değişkenlerdir. Regresyon analizi bir ya da birden çok değişkenin bir bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelemek için doğrusal ilişkinin ortaya konması için kullanılan bir analiz yöntemidir. Bir kategorinin hangi etkenlerden etkilendiğinin araştırıldığı modellerde tanımlanan kukla değişken bağımlı değişken konumundadır. Bu tip modellerin tahmininde genellikle Doğrusal Olasılık Modeli, Probit Model, Tobit Model ve Lojistik Regresyon Modeli kullanılmaktadır.

Genellikle bir doğrusal regresyon modeli eşitlik 2' de ki gibi ifade edilmektedir.

$$Y_i = \alpha + X_i\beta_i + \varepsilon_i \quad (2)$$

Eşitlik 2' de bulunan

Y_i ; bağımlı değişkeni,

X_i ; bağımsız değişkenler için katsayı matrisini,

β_i ; bağımsız değişkenler için olan katsayı vektörünü,

ε_i ; hata terimini ifade etmektedir.

Doğrusal Olasılık Modeli, bağımlı değişkenin kategorik değişken olması, bağımsız değişkenin kategorik olmadığı durumlarda kullanılan bir modeldir. Tahmin yöntemi olan En küçük kareler yöntemi (EKKY) kullanılırken kurulan modelin test edilmesi ve gerekli varsayımları sağlaması gerekmektedir. Regresyon analizinde hata teriminin bağımsız, ortalamasının sıfır ve sabit varyanslı olduğu varsayılır (Chatterjee, Hadi 1988:131). Oluşturulan modelde belirtilen varsayımların sağlanamaması durumunda model ve model sonuçları ile ilgili yapılacak yorumların doğruluğu tartışma konusu olup şüpheli olarak değerlendirilecektir. Model ile ilgili bu tür şüphelere yer vermemek için gerekli model testlerinin uygulanması ve varsayımların “normallik varsayımı, kalıntıların bağımsızlığı, otokorelasyon sorununun olmaması, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı durumunun olmaması “sağlandığı kontrol edilmelidir. Tahmin yöntemi olarak En Küçük Kareler Yöntemi (EKKY) kullanılması aşağıda belirtilen olumsuzlukların oluşmasına neden olabilmektedir (İnal vd., 2006:54-57; Emeç, 2021:43-46).

- Tahmin hatalarının normal dağılmaması
- Değişen varyans problemi
- $P_i = E(Y_i | X_i)$ olasılık değerinin X değişkeninin aldığı değerler ile paralel olarak arttığı varsayımı
- Uyum iyiliği göstergesi olan R^2 değerinin küçük çıkarak gösterge niteliğini kaybetmesi
- $0 \leq E(Y_i | X_i) \leq 1$ koşulunun sağlanamaması olarak özetlenebilir

Sağlanamayan bu koşullar nedeni ile doğrusal olasılık modelinin tercih edilmesi model yorumlamalarının şüpheli duruma düşmesine neden olacaktır.

2.2.1 Doğrusal Olasılık Modeli

Doğrusal regresyon modelinde hata terimi ile ilgili bir kısıtlama olmamakla birlikte normal dağıldıkları varsayılır. Bağımlı değişken sürekli iken normal dağılım gösterdiği varsayılmasına rağmen, bağımlı değişken kesikli nitelikte olduğu durumlarda seçim olasılığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Olasılık değeri (0-1) arasında bir değer aldığı iki durumlu bağımlı değişkene sahip doğrusal regresyon modelleri “Doğrusal Olasılık Modeli (DOM)” olarak ifade edilmektedir (Emeç, 2021:43).

Açıklayıcı değişken X sürekli bir değişken, Y_i ise kategorik bir değişken olduğunda bu model klasik bir regresyon modeli olmakla birlikte bağımlı değişkenin niteliği dolayısıyla bir DOM’dir. X_i veri iken $P(Y_i = 1 | X_i)$, yani X , Y ’nin koşullu olasılığı olmaktadır. Burada, Y_i (0-1) değerlerini alan iki durumlu bir değişken olduğunda $P(Y_i = 1 | X_i) = E(Y_i | X_i)$ eşitliği her zaman doğrudur.

Y_i , bernoulli olasılık dağılımına uymaktadır ve beklenen değer eşitliği ile eşitlik 2.1 ve 2.2 elde edilir.

$$E(Y_i) = 0(1 - P_i) + 1(P_i) = P_i \quad (2.1)$$

$$= E(Y_i | X_i) = \beta_0 + \beta_1 X_i = P_i \quad (2.2)$$

elde edilir.

Eşitlik 2’de ki modelin koşullu beklenen değeri, Y_i ’nin koşullu olasılığı olarak yorumlanır. Her bir açıklayıcı değişken X_i ’nin sıfır olduğu durumda başarı olasılığı, β_0 olacaktır.

Regresyon katsayıları EKKY ile tahmin edilmekle birlikte standart hata, güven aralığı ve hipotez sınamaları için kullanılır.

Doğrusal olasılık modelinde hata terimlerinin binom dağılımlı olması, sabit varyanslı olmaması, belirlilik katsayısı değerlerinin en iyi modeli bulmakta iyi bir gösterge olmaması gibi sorunlarla karşılaşılabilir.

Bağımlı değişkenin iki durumlu bir kesikli değişken olması nedeni ile hata terimi (ε_i) ’ de iki değer alacak ve hata terimlerinin normal dağılım varsayımı sağlanmayacaktır.

$$\varepsilon_i = Y_i - \beta_0 - \beta_1 X_i \quad (2.3)$$

Hata terimlerinin normal dağılmaması Merkezi Limit Teoremine göre büyük veriler ile kurulan bir modelde EKKY uygulanması için sorun teşkil etmemektedir.

Hata terimlerinin sahip olduğu dağılım nedeni ile $\text{Var}(\varepsilon_i)$ eşit olmamakla birlikte değişen varyans sorunu ile karşılaşılacaktır. Hata terimlerinin eşitlik 2.3’ten elde edilebilecek dağılım varsayımları sonucu; $\text{var}(\varepsilon_i) = E[\varepsilon_i - E(\varepsilon_i)]^2 = E(\varepsilon_i^2)$ ve $E(\varepsilon_i)=0$ olduğundan,

$$\begin{aligned} \text{var}(\varepsilon_i) &= E(\varepsilon_i^2) = (-\beta_0 - \beta_1 X_i)^2(1-P_i) + (1 - \beta_0 - \beta_1 X_i)^2(P_i) \\ &= (-\beta_0 - \beta_1 X_i)^2 (1 - \beta_0 - \beta_1 X_i) + (1 - \beta_0 - \beta_1 X_i)^2(\beta_0 + \beta_1 X_i) \\ &= (\beta_0 + \beta_1 X_i)(1 - \beta_0 - \beta_1 X_i) \end{aligned} \quad (2.4)$$

olacaktır.

Değişen varyans problemi nedeni ile EKKY sonucunda elde edilen tahmin ediciler sapmalı olacak ve etkin varyanslı olmayacaktır (Emeç, 2021:44).

Doğrusal olasılık modeli ile ilgili bahsedilen sorunları ortadan kaldırmak için iki durumlu modellerde genellikle Lojistik Regresyon modeli tercih edilmekte ve kullanılmaktadır.

2.2.2 Lojistik Regresyon Modeli (Logit)

Logit modelinde iki ya da daha fazla sayıda kategori içeren bir bağımlı değişken ile birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkinin olması halinde tercih edilen bir yöntemdir. Bu model bağımlı değişkene her bağımsız değişkenin etkisini göstermekle birlikte her bir bağımsız değişkenin bağımlı değişkende referans alınan kategoriye olan etkisini de incelemeye olanak sağlamaktadır. (Depren, 2020).

Eşitlik 3' deki gibi ifade edilen modellere logit model denilmekle birlikte, eşitlikte yer alan,

$$P_i = F(Z_i) = F(\beta_0 + \beta X_i) = \frac{1}{(1+\exp^{-Z_i})} = \frac{1}{1+\exp^{-(\alpha+\beta X_i)}} \quad (3)$$

P_i : i' nci hanehalkının ev dışında yemek yemeyi tercih etme olasılığını

F : kümülatif olasılık fonksiyonu

Z_i : " $\beta_0 + \beta X_i$ "

β_0 : Sabit katsayı

β : Ev dışı gıda tüketimini etkileyen bağımsız değişkenler için tahmin edilecek katsayı vektörünü

X_i : hanehalkının ev dışı gıda tüketimini etkileyen bağımsız değişkenler matrisini ifade etmektedir.

$$P_i = F(Z_i) = F(\beta_0 + \beta X_i) = \frac{1}{(1+\exp^{-Z_i})} = \frac{1}{1+\exp^{-(\alpha+\beta X_i)}} \quad (3)$$

Eşitlik 3'ün her iki tarafının logaritması alındığında eşitlik 3.1 elde edilir;

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{(1-P_i)}\right) = Z_i = \alpha + \beta_i X_i + e_i \quad (3.1)$$

Eşitlik 3.1 de yer alan modelin bağımlı değişkeni (Z_i) belirli bir seçeneği seçmenin (ev-dışında yemek yemeyi tercih etmesinin), seçmemeye (ev-dışında yemek yemeyi tercih etmemesine) olan oranının doğal logaritmik değerini, e_i ise hata terimini ifade etmektedir. Logit modelinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi marjinal etkiler aracılığıyla açıklanır. Sürekli ve kesikli değişkenler için marjinal etkiler Eşitlik 3.2 ve Eşitlik 3.3'te verilmiştir (Greene, 2012).

Sürekli değişken;

$$\left(\frac{\partial P_i}{\partial X_{ij}}\right) = \left[\frac{\beta_j \exp(-\beta X_{ij})}{1 + \exp(-\beta X_{ij})}\right]^2 \quad (3.2)$$

Kesikli değişken;

$$\left(\frac{\partial P_i}{\partial X_{ij}}\right) = P_i(Y_i: X_{ij} = 1) - P_i(Y_i: X_{ij} = 0) \quad (3.3)$$

Eşitlik 3.1'i tahmin edebilmek için X' e ek olarak, L değerinin de bilinmesi gerekmektedir. Burada istenilen durum $P_i = 1$, istenmeyen durum ise $P_i = 0$ olur. Bu şekilde eşitlik 3.4 ile karşılaşılr.

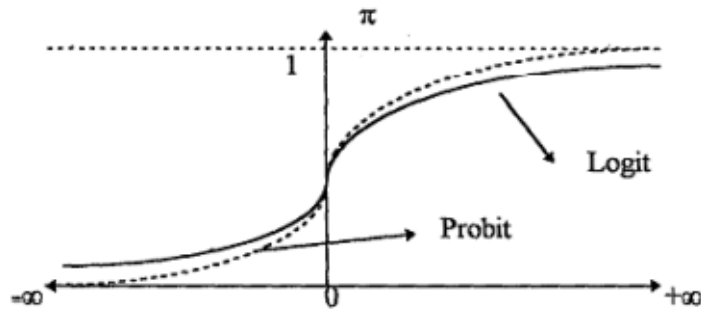
$$\text{İstenilen koşulda; } L_i = Ln\left(\frac{1}{0}\right)$$

$$\text{İstenilen koşul sağlanmadığında; } L_i = Ln\left(\frac{0}{1}\right) \quad (3.4)$$

Burada istenilen koşul sağlandığında ifade anlamsız olmaktadır. Bu nedenle ana kütle katsayıları tahmin edilirken en çok olabilirlik yöntemi kullanılmakla birlikte olasılık değerleri lojistik dağılım kullanılarak elde edilir.

2.2.3 Probit Model

Probit analizi lojistik, regresyona alternatif olarak bağımsız değişkenlerin, kesikli bir bağımlı değişken üzerindeki etkilerini açıklamak için kullanılan ve parametreleri doğrusal olmayan bir modeldir. Probit model, fayda teorisine ve rasyonel seçim yaklaşımına dayanmaktadır. Analiz sonuçlarında logit model ile birbirine benzer sonuçlar vermekle beraber aralarındaki temel farklılık modellerin olasılık dağılımlarına ilişkin varsayımların farklı olmasıdır. Logit model lojistik dağılımın kümülatif fonksiyonunu kullanırken, probit model ise standart normal dağılımın kümülatif dağılım fonksiyonunu kullanır (Emeç, 2021:57). Belirtilen dağılım fonksiyonlarına ilişkin grafik, Şekil 2.3' de belirtilmiştir.

Şekil 2.3. Logit ve Probit Birikimli Dağılımları

Logit ve probit modeller genellikle bağımlı değişkenini iki durumlu oluğu modellere tercih edilmektedir.

Logit model analizlerine genellikle odds oranları (olabilirlik oranları) kullanılırken, probit model de kümülatif normal dağılım kullanılmakta olup marjinal etki katsayıları ile açıklayıcı değişken etkileri yorumlanmaktadır.

Probit model varsayımı; fonksiyonun eşitlik 4' de ki olmasıdır.

$$Y_i = \alpha + \beta X_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

Eşitlik 4' de bulunan;

Y_i ; bağımlı değişkeni, X_i ; bağımsız değişkenler için katsayı matrisini,

B_i ; bağımsız değişkenler için olan katsayı vektörünü,

ε_i ; hata terimini ifade etmektedir.

$Y_i > 0$ ise $Y_i = 1$ ve $Y_i < 0$ ise $Y_i = 0$ 'dır.

Eğer kümülatif normal dağılım $\Phi(z) = P(Z \leq z)$ olarak tanımlanırsa;

$$P(Y_i = 1) = P(\varepsilon_i > -\alpha - \beta X_i) = 1 - \Phi\left(\frac{-\alpha - \beta X_i}{\sigma}\right) \quad (4.1)$$

$$P(Y_i = 0) = P(\varepsilon_i \leq -\alpha - \beta X_i) = \Phi\left(\frac{-\alpha - \beta X_i}{\sigma}\right) \quad (4.2)$$

olacaktır.

Eşitlik 4 'den farklı olarak birden fazla açıklayıcı değişken olması durumuna probit model eşitlik 4.3'de olduğu gibi tanımlanmaktadır.

$$Pr\left(Y = \frac{1}{X}\right) = \Phi(X\beta) \quad (4.3)$$

Probit alt başlığının ilk paragrafında değinilmiş olan fayda teorisine dayanım ile ilgili, Z değişkeni, μ ortalamalı, σ^2 varyans ile normal dağılım fonksiyonu eşitlik 4.4' de belirtildiği biçimdedir.

$$f(Z) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(Z - \mu)^2}{2\sigma^2}} \quad (4.4)$$

Kümülatif dağılım fonksiyonu ise;

$$F(Z) = \int_{-\infty}^{Z_0} \frac{1}{2\pi\sigma} e^{-\frac{(Z - \mu_2)^2}{2\sigma^2}} \quad (4.5)$$

gibidir.

Normal kümülatif dağılım fonksiyonu olan eşitlik 4.5 probit modeli ifade etmektedir. Probit model, olasılığın (0-1) arasında dağılan ve bireyin tercihinin gözlemlenmeyen bir fayda endeksine bağlı olduğunu varsaymaktadır. Fayda endeksi eşitlik 4.6'da ki gibi ifade edilmektedir.

$$I_i = \beta_1 + \beta_2 X_i \quad (4.6)$$

Eşitlik 4.6'da bulunan

X_i ; açıklayıcı değişkeni ,

I_i ; fayda endeksini ifade etmektedir.

Bu çalışmada bağımlı değişkenin kategorik bir değişken olması, bağımsız değişkenlerin birden fazla kategorik ve sürekli değişkenler içermesi ve konu olan bağımsız değişkenlerin her birinin olasılık olarak bağımlı referans kategorileri üzerindeki etkiyi daha net açıklayabileceği düşüncesi ve gerekli model uyum testleri ve bilgi kriterleri ile Logit Model tercih edilmiştir.

2.3 Bulgular

Çalışmanın bu alt başlığında TÜİK HBA 2018 verileri ile tahmin edilen Logit Model sonuçlarına değinilecektir. Tahmin edilen katsayılar istenilen anlam düzeyinde olup %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Burada yorum yapılabilecek katsayılar Odds Ratio yani fark oranı ve marjinal etki katsayılarıdır. Yorumlar, değişkendeki referans kategoriye göre ve katsayı (Odds Ratio - 1) olacak şekilde yapılacaktır. Diğer bir yorum yapılabilecek parametre olan Marjinal Etki katsayıları ise diğer değişkenler sabit ve tüm koşullar aynı iken, mevcut değişkenin etkisinin yorumlanmasına yardımcı olmaktadır. Tablo 2.2' de Logit model tahmin sonuçlarına yer verilmiştir. Değişkenlere ait kategoriler ayrı ayrı verilmiş ve referans kategoriler "# Referans Kategori" olarak belirtilmiştir. Ayrıca probit model tahmini yapılarak marjinal etki katsayıları tahmin edilmiş ve gerekli model uyum testleri ile birlikte Tablo 2.3'de sunulmuştur.

Tablo 2.2. Logit Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	OR	ME
Hanehalkı Tipi, (Birden fazla kişili hane #Referans Kategori: Tek kişilik hane	0.065*** (0.001)	1.067*** (0.0016)	0.012*** (0.0004)
Hane Büyüklüğü	-0.028*** (0.0001)	0.972*** (0.0001)	-0.005*** (0.00003)
Ev Sahipliği #Referans Kategori: Ev sahibi olmayan	-0.420*** (0.0006)	0.656*** (0.0004)	-0.081*** (0.0001)
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Kolay) #Referans Kategori: Çok Kolay	0.090*** (0.0007)	1.095*** (0.0008)	0.017*** (0.0001)
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Orta)	-0.035*** (0.0010)	0.965*** (0.0010)	-0.006*** (0.0002)
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Zor)	-0.406*** (0.0010)	0.666*** (0.0007)	-0,081*** (0.0002)
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Çok Zor)	-0.508*** (0.0019)	0.601*** (0.0011)	-0.102*** (0.0003)
Buzdolabı Sahipliği #Referans Kategori: Buzdolabı Sah. Olmayan	0.0322*** (0.0046)	1.380*** (0.0063)	0.063*** (0.0009)
Bulaşık Makinesi Sahipliği #Referans Kategori: B. Mak. Sah. Olmayan	0.203*** (0.0007)	1.225*** (0.0008)	0.039*** (0.0001)
Kredi Kartı Sahipliği	0.392*** (0.0006)	1.480*** (0.0009)	0.077*** (0.0001)
İnternette Alışveriş Sıklığı, (Az Sıklıkla)	0.386*** (0.0011)	1.471*** (0.0017)	0.072*** (0.0002)
İnternette Alışveriş Sıklığı, (Sıklıkla)	0.294*** (0.0041)	1.342*** (0.0054)	0.056*** (0.0007)
Pazar Alışkanlığı	0.098*** (0.0006)	1.103*** (0.0007)	0.019*** (0.0001)
Yaş	-0.203*** (0.00002)	0.979*** (0.00002)	-0.003*** (0.000005)
Cinsiyet (Erkek)	-0.008*** (0.0006)	0.991*** (0.0006)	-0.001*** (0.0001)
Medeni Durum (Evli)	0.132*** (0.0009)	1.141*** (0.0010)	0.025*** (0.0001)
Medeni Durum (Dul)	0.401*** (0.0014)	1.494*** (0.0022)	0.075*** (0.0002)
Çalışma Durumu (Çalışıyor)	0.489*** (0.0006)	1.630*** (0.0011)	0.095*** (0.0001)
Eğitim (İlkokul)	0.033*** (0.00099)	1.033*** (0.0010)	0.006*** (0.0001)
Eğitim (Ortaokul ve Dengi)	0.050*** (0.0011)	1.051*** (0.0012)	0.009*** (0.0002)
Eğitim (Lise)	0.023*** (0.0012)	1.023*** (0.0012)	0.004*** (0.0002)
Eğitim (Lisans ve Ön Lisans)	0.078*** (0.0013)	1.081*** (0.0014)	0.015*** (0.0002)
Eğitim (Lisansüstü)	0.465*** (0.0042)	1.593*** (0.0068)	0.086*** (0.0007)
Hanehalkı Aylık Harcama Miktarı (Logaritmik)	1.056*** (0.0006)	2.875*** (0.0018)	0.203*** (0.0001)
Model Uyum İyilikleri	LR	BIC	AIC
	7092.27***	35512.51	35304.18
	Hosmer-Lemeshow	Pseudo R²	Cragg & McFadden Uhler
	96.51***	0.1675	0.298
			0.183

Not: *** 0.01 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Standart hatalar () içinde gösterilmiştir. OR: Odds Oranı, ME: Marjinal Etkiler, LR: Olabilirlik Oranı, AIC:Akaike Bilgi Kriteri, BIC: Bayesian Bilgi Kriteri

Tablo 2.2’de yer alan model tahmin sonuçlarına göre ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı olma olasılığı, birden fazla kişilik hanenin, tek kişilik haneye göre; fark oranına göre %6; marjinal etkilere göre %1 daha yüksektir fakat hane büyüklüğü arttıkça ev-dışı gıda tüketiminin alışkanlık olma olasılığı yaklaşık %3 daha düşüktür. Benzer yönde ev sahibi olan hanelerde fark oranına göre %34, marjinal etkilere göre %8 ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı daha düşüktür. Ayrıca alışveriş imkanlarına olan erişim derecesi zorlaştıkça da ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı olma olasılığı da azalmaktadır. Ev-dışı gıda tüketiminin önemli belirleyicilerinden birisi olan alışveriş imkanları, bölgede bulunan paket servis ve konu olan benzer hizmet noktalarının varlığına işaret etmekle birlikte tercih etme eğilimini de etkilemektedir. Hanedeki beyaz eşya ve bilumum gıda üzerine kullanılan araçlara sahiplik durumu ise ev-dışı gıda harcama alışkanlığını fark oranına göre %23 ile %40, marjinal etkilere göre ise %4 ile %6 aralığında arttırmaktadır. Ev-dışı gıda harcaması için önemli bir araç olan kredi kartı ve hanede kredi kartına sahip bireylerin olması ise ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı olma olasılığını %48 oranında arttırmakla birlikte marjinal etki olarak da diğer değişkenler sabit varsayımında yaklaşık %8 ile önemli bir şekilde arttırmaktadır. Özellikle internet alışverişi, günümüzde yaygınlaşan paket servis ve benzer şekilde konutlara ürün ulaştırma konusunda hizmet verilen sistemlerde kullanılıyor olması ev-dışı gıda tüketimi konusunda da belirtilen oranlarda fark olmasına neden olmaktadır. Ev-dışı gıda talebi özellikle paket servis ve sipariş üzerine konu oluyor iken bu durumda hanenin internette yapmış olduğu alışveriş sıklık kazandığında, hiç kullanmayanlara göre ev-dışı gıda tüketim harcaması yapma olasılığı ve alışkanlık olma olasılığı da doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Pazar alışkanlığı ile ev içerisinde yapılacak olan gıdaların mamul veya ara ürünleri temin ediliyor olsa da bu durum ev-dışı gıda talebini de teşvik edici bir rol oynamaktadır ve pazar alışkanlığı olan hanelerde ev-dışı gıda tüketim harcaması yapma olasılığı fark oranına göre %10, marjinal etkilere göre %2 daha yüksektir. Diğer önemli bulgular ise, medeni durumu evli olanların %14, dul olarak nitelendirilenler, hiç evlenmemiş ve bekar bireylere göre yaklaşık %50, kadın bireylerde ise erkeklere göre ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı olma olasılığı daha yüksektir. Yaş arttıkça ve eğitim seviyesi düştükçe bireylerin ev-dışı gıda tüketiminin alışkanlık olma olasılığı azalmaktadır. Son olarak hanedeki yapılan aylık harcama miktarı arttıkça fark oranına göre 1,87 kat, marjinal etkilere göre %20 ve bireylerdeki çalışma durumu faal olduğunda ise fark oranına göre %63 oranında ev-dışı gıda tüketim harcaması yapması olasılığı artış göstermektedir. Çalışma durumu marjinal etki katsayısına odaklanıldığında diğer değişkenler sabit

varsayımı altında, ev dışı gıda tüketimi çalışan bireylerde çalışmayanlara göre %9 daha yüksektir. Çalışmanın başında da bahsedildiği üzere çalışan bireylerdeki mevcut etkiler, gelir yüksekliği ve mevcut zaman kısıtları ile düşünüldüğünde ev-dışı gıda tüketim alışkanlığı üzerinde beklenildiği şekilde, yüksek oranda etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim seviyesine göre ortaya çıkan değişimi detaylıca ele aldığımızda; ev dışı gıda tüketim alışkanlığı olma olasılığı, okul bitirmemiş bireylere göre, ilkokul mezunu için %3, ortaokul ve dengi için %5, Lise için %2, Lisans ve Önlisans için %8 ve Lisansüstü mezuniyet derecesine sahip kişilerin %59 daha fazladır. Eğitim seviyesi arttıkça okul ve aileden uzak yaşam koşulları artmakta, ayrıca sosyal yaşam kavramının da daha ağır seyrettiği bu eğitim seviyesi mezunlarda ev dışı gıda tüketim harcamaları ve bununla birlikte alışkanlığı artış göstermektedir. Ayrıca Lisans ve Önlisans kategorisi ile Lisansüstü kategorisi arasındaki farklılığın, Lisans derecesindeki kişiler ile Lisansüstü eğitim derecesine sahip kişiler arasındaki gelir farklılığı olabileme ihtimali, kişinin statü durumu ve zaman kısıtı durumu göz önüne alındığında bu farklılığın oluştuğunu söyleyebiliriz.

Tablo 2.2'nin alt kısmında yer alan model uyum testlerine göre; kurulmuş diğer modeller ile karşılaştırıldığında gerekli model uyum testleri, beraberinde AIC ve BIC bilgi kriter sonuçlarına göre; kurulan modelin en uygun model olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Log-olabilirlik (LR) test istatistiğine göre %1 anlam düzeyinde model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Tahmin başarı tablo değerine göre ise; modelin doğru tahmin etme başarısı %71,60 olarak hesaplanmıştır.

Model tahmin sonuçları ile elde edilmiş bulgular literatür ile karşılaştırıldığında, literatür ile örtüşmekte ve benzer sonuçlar vermektedir. Genel olarak literatür incelendiğinde hanehalkı aylık harcama miktarı değişken olarak modele eklenmemiş olarak gözlemlenmektedir. Aylık harcama miktarının ev-dışı gıda tüketim alışkanlıkları üzerine etkisi düşünülmesi ile modele dahil edilen açıklayıcı değişken literatürden ayrılmakla birlikte %1 anlam düzeyinde yaklaşık 2 katlık etkisi ile anlamlı bulunmuştur.

Ayrıca bölüm 2.2 'de logit ve probit model detaylarında belirtildiği üzere, logit ve probit dağılım fonksiyonlarının farklılığı haricinde, model analizleri birbirleri ile yakın sonuçlar vermektedir. Bu nedenle çalışmada tablo 2.3'de probit tahmin sonuçlarına da yer verilmiş olup, logit model ile benzer ve yakın sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 2.3. Probit Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	ME	
Hanehalkı Tipi, (Birden fazla kişili hane #Referans Kategori: Tek kişilik hane	0.042*** (0.0009)	0.013*** (0.0003)	
Hane Büyüklüğü	-0.015*** (0.0001)	-0.005*** (0.00003)	
Ev Sahipliği #Referans Kategori: Ev sahibi olmayan	-0.248*** (0.0003)	-0.080*** (0.0001)	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Kolay) #Referans Kategori: Çok Kolay	0.053*** (0.0004)	0.017*** (0.0001)	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Orta)	-0.028*** (0.0006)	-0.009*** (0.0002)	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Zor)	-0.252*** (0.0006)	-0.084*** (0.0002)	
Alışveriş İmkanlarına Erişim Kolaylığı (Çok Zor)	-0.314*** (0.0011)	-0.105*** (0.0003)	
Buzdolabı Sahipliği #Referans Kategori: Buzdolabı Sah. Olmayan	0.200*** (0.0027)	0.065*** (0.0009)	
Bulaşık Makinesi Sahipliği #Referans Kategori: B. Mak. Sah. Olmayan	0.125*** (0.0004)	0.041*** (0.0001)	
Kredi Kartı Sahipliği #Referans Kategori: Kredi Kartı Sahibi Olmayan	0.242*** (0.0003)	0.008*** (0.0001)	
İnternette Alışveriş Sıklığı, (Az Sıklıkla)	0.218*** (0.0006)	0.069*** (0.0002)	
İnternette Alışveriş Sıklığı, (Sıklıkla)	0.199*** (0.0023)	0.063*** (0.0007)	
Pazar Alışkanlığı	0.061*** (0.0003)	0.019*** (0.0001)	
Yaş	-0.012*** (0.00001)	-0.003*** (0.00005)	
Cinsiyet (Erkek)	-0.004*** (0.0004)	-0.001*** (0.0001)	
Medeni Durum (Evli)	0.077*** (0.0005)	0.024*** (0.0001)	
Medeni Durum (Dul)	0.237*** (0.0008)	0.074*** (0.0002)	
Çalışma Durumu (Çalışıyor)	0.294*** (0.0004)	0.096*** (0.0001)	
Eğitim (İlkokul)	0.023*** (0.0006)	0.007*** (0.0001)	
Eğitim (Ortaokul ve Dengi)	0.033*** (0.0007)	0.010*** (0.0002)	
Eğitim (Lise)	0.021*** (0.0007)	0.007*** (0.0002)	
Eğitim (Lisans ve Ön Lisans)	0.048*** (0.0008)	0.015*** (0.0002)	
Eğitim (Lisansüstü)	0.261*** (0.0023)	0.082*** (0.0007)	
Hanehalkı Aylık Harcama Miktarı (Logaritmik)	0.614*** (0.000)	0.198*** (0.0001)	
Model Uyum İyilikleri	LR	AIC	BIC
	7067.13***	35329.32	35537.65
Hosmer-Lemeshow	Pseudo R²	McFadden	Cragg & Uhler
105.70***	0.1669	0.165	0.275

Not: *** 0.01 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Standart hatalar () içinde gösterilmiştir. ME: Marjinal Etkiler, LR: Olabilirlik Oranı, AIC: Akaike Bilgi Kriteri, BIC: Bayesian Bilgi Kriteri

SONUÇ ve ÖNERİLER

Değişen yaşam koşulları ve hanelerdeki iş yaşamına katılan fertlerin sayısındaki artış, gıda talebi açısından tüketim tercihlerinin gelişmesine ve çeşitliliğin artmasına neden olmuştur. Eğlence, ihtiyaç ve fayda gözetilerek yapılan gıda tüketim durumunda ise bireyler fırsat maliyeti olarak ev dışı gıda tüketimini, ev içi gıda tüketimine göre daha çok talep eder duruma gelmişlerdir. Bu çalışmada ev-dışı gıda tüketimini etkileyen faktörler araştırılmış olup; TÜİK mikro veri seti olan TÜİK “Hanehalkı Bütçe Araştırması-2018 verileri kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada, mevcut literatürde de çokça karşılaşılan ve model bağımlı değişkeninin kategorik değişken olmasından yola çıkılarak, açıklayıcılık gücü daha yüksek ve uygun olduğu düşünülen Lojistik Regresyon (Logit) modeli kullanılmıştır.

Model sonucunda hanehalkı tipi, hane büyüklüğü, alışveriş imkanlarına erişim derecesi, internet alışveriş sıklığı, buzdolabı sahipliği, bulaşık makinesi sahipliği, kredi kartı sahipliği, pazar alışkanlığı, yaş, cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, bitirilen eğitim seviyesi ve hanehalkı aylık harcama miktarı istatistiksel olarak anlamlı, katsayılar yön ve etki bakımından beklenen şekilde bulunmuş olup önceki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Ev dışı gıda tüketim alışkanlığı için değişkenlerin marjinal etkilerine göre, pozitif olarak en yüksek %20 ile aylık harcama miktarı; negatif olarak ise en yüksek %10,2 ile alışveriş imkanlarına erişimin çok zor olduğu hanelerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Günümüzde, ev-dışı gıda tüketimi ülke ekonomisi ve aile bütçeleri açısından önemli bir rol oynamaktadır. Zaman içinde gıda ürünlerine daha kolay erişim sağlanması, ev-içi ve ev-dışı tüketilen gıdalara yapılan harcamaların artmasına neden olmuştur. Özellikle ev dışı gıda tüketimi üzerine yapılan çalışmalarda genellikle alışkanlık olarak değil, gelire oran veya mutlak harcamalar olarak ele alınırken, yoksulluk araştırmalarında ve yapılmış diğer gıda tüketim çalışmalarında ise sıklıkla ev-içi gıda tüketimine odaklanılmıştır. Bu nedenle, ev dışı gıda tüketimi konusu, bu alandaki araştırmalarda göz ardı edilmiş ve yetersiz bir şekilde ele alınmış olması ile birlikte ev dışı gıda tüketimi üzerine yapılan araştırmaların literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu tür çalışmalar, yoksulluk araştırmaları ve gıda harcamaları incelemelerinde doğru bir perspektif sunacak ve bu konunun daha fazla ilgi çekmesini sağlayacaktır. Özellikle, sıklık belirten alışkanlık başlığı altında yapılan analizler ile geleneksel düşünce ile

yapılan analizlerin karşılaştırmaların yapılması gerekmektedir. Sonuç olarak, ev dışı gıda tüketimi, modern yaşam tarzının bir parçası haline gelmiş ve ekonomik etkileri ile toplumların gıda harcamalarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle, bu konunun daha fazla araştırılması ve anlaşılması hem yoksulluk çalışmaları hem de tüketim harcamaları konusunda literatüre katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma sonucunda ev-dışı gıda tüketim konusunun etkileyicileri ve beraberinde tüketim harcamalarındaki payı göz önüne alındığında 2018 yılından 2022 yılına kadar olan süredeki ev-dışı gıda tüketim payındaki azalmanın, gıda harcamalarına aktarılmasının nedenlerinin net olarak tespit edilmesi ve ev-dışı gıda tüketimi miktarındaki artışlar ile canlanan sektörlerin aktivite düşüşlerine müdahale edilmesi, gıdaya ulaşma konusundaki zorlukları minimize etmesi nedeni ile de destek verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ev dışı gıda tüketimi, bireyler için zaman kısıtı düşünüldüğünde sıklıkla tercih konusu olmaktadır. TÜİK işgücü istatistiklerine göre özellikle yakın geçmişten günümüze, hanelerde çalışan birey sayısının artması ile sıklıkla tercih edilmektedir. Ev dışı gıda tüketiminin tercih edilmesi ve popüler hale gelmesi ile bireylerin tüketim tercihleri ve tüketim kalıpları da değişiklik göstermektedir. Ülke içerisindeki bireyler ve haneler için değişen bu tüketim kalıplarının dikkatli analiz edilmeli, olumlu/olumsuz görülen noktalar için önlemler düşünülmelidir.

Ev-dışı gıda tüketimi, talep ve arzdaki ile yine bulgularda tespit edildiği gibi alışkanlık olgusu ile aile ve ev içi kültürel yapı konusunda da değişimler söz konusu olmaktadır. Artan sosyalleşme olgusu ve talep ile hane ve bireylerin dış mekanlarda daha çok vakit geçirmeleri mümkün olmaktadır. Bu durum ile ev-dışı gıda fiyatlarında artışlar, hanelerdeki genel harcama miktarlarında artışlar, tasarruf bilinci ve oranında azalmalar meydana gelebilir. Söz konusu durum ile karşılaşılmaması durumunda meydana gelen fiyat artışlarının enflasyon haline gelmemesi, fiyat istikrarının korunabilmesi; olası fırsatçılık, fahiş fiyat artışları gerçekleşmemesi ve tüketicilerin alım gücünde olumsuz etkiler meydana gelmemesi için engelleyici ve denetleyici önlemler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbay, C. ve Bozoğlu, İ., (2005), Kahramanmaraş'ta ailelerin ev ve ev dışı gıda tüketim talebi ve tüketici davranışlarının ekonomik analizi. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 8(1):122-131. DOI: 10.17130/ijmeh.853587
- Akbay, C., Tiryaki Y., G. ve Gül, A., (2007). Consumer characteristics influencing fast food consumption in Turkey. *Food Control*, 18(8):904-913. DOI: 10.1016/j.foodcont.2006.05.007
- Akbay, C. ve Bilgiç, A. (2011). Türkiye'de 2003-2008 dönemlerinde tüketim harcamaları ile gıda harcamalarında meydana gelen değişimler. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 17 (1 ve 2):73-79.
- Arı, A. ve Onder, H., (2013). Farklı veri yapılarında kullanılabilir regresyon yöntemleri. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 28 (3):168-174. DOI: 10.7161/Anajas.2013.28.3.168
- Bamiro, O. M. and Aran, O., (2012). Determinants of consumption of food away from home in Lagos Metropolis, Nigeria. *Research Journal of Social Science and Management*, 2 (5):15-23.
- Bitrak O. ve Hatırlı A., (2019). Isparta ilinde hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2):46-63. DOI: 10.29131/uiibd.591909
- Bozdoglu, M., Bilgic, A., Yen, S. T., and Huang, C. L. (2013). Household food expenditures at home and away from home in Turkey. Paper prepared for presentation at the Agricultural & Applied Economics Association's 2013 AAEA & CAES Joint Annual Meeting, Washington, DC, August,(4-6). DOI: 10.22004/ag.econ.149737
- Candemir, S., (2006). Kahramanmaraş ili kentsel alanda yaşayan ailelerin gıda tüketimini etkileyen faktörler ve marka gerçeği. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Chatterjee, S., and Hadi, A. S. (1988). Impact of simultaneous omission of a variable and an observation on a linear regression equation. *Computational Statistics and Data Analysis*, 6(2), 129-144. DOI: 10.1016/0167-9473(88)90044-8

- Cupak, A., Pokrivcak, J. and Rizov, M., (2016). Demand for food away from home in Slovakia. *Journal of Economics and Finance (Finance a uver)*, 66(4):354-369. DOI: 10.1080/17526272.2021.1938840
- Demirel, O. ve Hatırlı A. (2020). Türkiye’de ev-dışı yemek yeme alışkanlığının analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(4):976-988. DOI: 10.17130/ijmeb.853587
- Dölekoğlu, C. Ö. (2002). Tüketicilerin işlenmiş gıda ürünlerinde kalite tercihleri, sağlık riskine karşı tutumları ve besin bileşimi konusunda bilgi düzeyleri (Adana Örneği). Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana. (Yayımlanmamış).
- Ekeyılmaz, S. 2006, Antalya ilinde ev dışı gıda talebi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Emeç, H. (2021). *İki Durumlu Modeller ve Stata Uygulamaları* (Ş. Ü. Birecikli, S. Şengül editör). Uygulamalarla Mikro Ekonometri, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, s.43-69.
- Ercan, U. (2021). Ev dışı gıda tüketim sınıflarının yapay sinir ağları ile tahmin edilmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(4): 3265-3277.
- Erken, Ç., (2013). Niğde ilinde hanehalkı gelir, tüketim ve tasarruf eğilimlerinin analizi 2013, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde. (Yayınlanmamış).
- Ertürk, M., (2018). Tüketicilerin dışarıda yemek yeme nedenleri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(3):1203-1224. DOI: 10.21547/jss.396287
- Fabiosa, J. F., (2008). The food away from home consumption, expenditure pattern in egypt. center for agricultural and rural development. Working paper Iowa State University, Working Paper 08-WP 474. DOI: 10.22004/ag.econ.37753
- Fanning, J., Marsh, T. and Stiegert, K., (2002). Determinants of fast food consumption. *Western Journal of Agricultural Economics*, 27(2). DOI: 10.22004/ag.econ.36637
- Gönül, S. ve Karlı, B., (2020). Antalya ilinde hanehalklarının ev dışı gıda tüketimi ve tüketici eğilimleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 25(1):10-19. DOI: 10.37908/mkutbd.618516

- Greene, W., (2012). *Econometric Analysis*. 7th Edition, Pearson Education, USA.
- Horton, S. and Campbell, C. (1991). Wife's employment, food expenditures, and apparent nutrient intake: Evidence from Canada. *American Journal Of Agricultural Economics*, 73(3):784-794. DOI: 10.2307/1242831
- Houthakker, H. S. (1957). An international comparison of household expenditure patterns, commemorating the centenary of engel's law. *Econometrica, Journal of the Econometric Society*, 532-551. DOI: 10.2307/1905382
- İnal, M. E., Topuz, D. ve Uçan, O. (2006). Doğrusal olasılık ve logit modelleri ile parametre tahmini. *Sosyoekonomi*, 3(3):48-72.
- İpek, E., (2014). Hanehalkı tüketim davranışlarını ölçmeye yönelik talep sistemi teorileri ve Türkiye üzerine bir uygulama. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. (Yayınlanmamış).
- İpek, E. ve Sekmen, Ö., (2017). Gümüşhane Üniversitesi mensuplarına ait tüketim harcamaları analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(4), 719-736. DOI: 10.17130/ijmeb.2017433404
- Keshavarz, M. (2009). Canadian household demand for food away from home. Yüksek Lisans Tezi, University Of Alberta, Department Of Rural Economy.
- Kuşçu, A., (2019). Hanehalkı tüketim alışkanlıklarının analizi Bor örneği. Yüksek Lisans Tezi) Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde
- Tutar, F. K. ve Yazırlı, N., (2016). Hanehalkı ev dışı gıda tüketimini etkileyen faktörler: Nazilli örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1):367-392.
- Law, C., Smith, R. and Cornelsen, L., (2022). Place matters: Out-of-home demand for food and beverages in Great Britain. *Food Policy*, 10:102215. DOI: 10.1016/j.foodpol.2021.102215
- Liu, H., Wahl, T. I., Seale Jr, J. L. and Bai, J., (2015). Household composition, income, and food-away-from-home expenditure in Urban China. *Food Policy*, 51, 97-103. DOI: 10.1016/j.foodpol.2014.12.011

- Liu, H., Wahl, T. I., Bai, J. and Seale J. L. Jr., (2013). Understanding food away from home expenditures in Urban China. Paper Prepared for Presentation at the Agricultural & Applied Economics Association's 2012 AAEA Annual Meeting, Seattle, Washington, August:12-14. DOI: 10.22004/ag.econ.124662
- Liu, M., (2011). Food expenditures away from home by type of meal and by facility. Yüksek Lisans Tezi, The University Of Tennessee Knoxville, Agricultural Economics. DOI: 10.22004/ag.econ.103713
- Ma, H., Huang, J., Fuller, F., and Rozelle, S., (2006). Getting rich and eating out: consumption of food away from home in Urban China. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 54(1):101-119. DOI: 10.1111/j.1744-7976.2006.00040.x
- Mas-Collel, A., Whinston, M. D., Green, J. R. (1995). *Microeconomic Theory*. 198 Madison Avenue, New York, New York, 10016: Oxford University Press.
- Nayga Jr, R. M., and Capps Jr, O., (1992). Determinants of food away from home consumption-an update. *Agribusiness An International Journal*, 8(6):549-559. DOI: 10.1002/1520-6297(199211)8:6<549::AID-AGR2720080606>3.0.CO;2-Y
- Onurlubaş, E., Doğan, H. G. ve Gürler, A. Z. (2015). Türkiye’de ev dışı gıda tüketimin durumu ve tüketici eğilimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38):917-924.
- Onurlubaş, E. ve Taşdan, K. (2017). Geleneksel ürün tüketimini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1):115-132.
- Önder, K. (2022). Hanehalklarının fast food ve paketli servis hizmeti talebini etkileyen faktörler: sıralı logit regresyon analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (3), 1087-1098. DOI: 10.33206/mjss.1013955
- Özsungur, F. (2017). Bilişsel yönü ile tüketici satın alma karar süreci ve global sınıflar teorisi. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 1(2),117-148. DOI: 10.29216/ueip.342531
- Rufino, C; (2014). The pattern of consumption for food away from home of modern Filipino households. *Pathways Out Of Poverty*, 168.

- Terin, M. (2019). Determining factors in food away from home expenditure of Turkish households. *Applied Ecology and Environmental Research*, 17(2):3441-3455. DOI: 10.15666/aeer/1702_34413455
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2020). Hanehalkı Bütçe Araştırması Tüketim Harcamaları Birleşik Mikro Veri Seti 2018, Yayın No: 4571, Yayın Tarihi: Ocak 2020. Erişim Tarihi: 2020
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023). İş Gücü İstatistikleri 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390> Yayın No: 49390, Yayın Tarihi: 23.03.2023. Erişim Tarihi: 16.04.2023
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023). Hanehalkı Tüketim Harcaması Verileri 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Household-Consumption-Expenditures-2022-49690> . Yayın No: 49690, Yayın Tarihi: 09.06.2023. Erişim Tarihi: 15.06.2023
- Türkiye Ticaret Bakanlığı, (2018). Türkiye İsrar Raporu (2018). <https://tuketici.ticaret.gov.tr> . Yayın Tarihi: Aralık 2018. Erişim Tarihi: 17.01.2023
- Yazırlı, N., (2015). Ev dışı gıda tüketimini etkileyen faktörler: Nazilli örneği, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yen, S. T., Kasteridis, P. and Riley, J. B., (2012). Food expenditures away from home by elderly households, 2012 Annual Meeting Seattle Washington Agricultural and Applied Economics Association. DOI: 10.22004/ag.econ.124981

EKLER

EK 1: Logit Model Tahmin Sonuçları

EK 1A: Logit Model Katsayı Tahmin Sonuçları “ Stata Analiz Çıktısı”

HHDY	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
1.HHT	.0655331	.0015626	41.94	0.000	.0624704	.0685957
HHB	-.0282262	.0001732	-163.01	0.000	-.0285655	-.0278868
1.HHEvS	-.4205045	.0006378	-659.29	0.000	-.4217546	-.4192544
HHOAL						
2	.0909095	.0007472	121.67	0.000	.089445	.0923739
3	-.0352564	.001093	-32.26	0.000	-.0373986	-.0331142
4	-.4060109	.0010942	-371.06	0.000	-.4081555	-.4038663
5	-.5088907	.001907	-266.86	0.000	-.5126282	-.5051531
HHBD						
VAR	.3222483	.0046148	69.83	0.000	.3132034	.3312932
HHBM						
VAR	.2032275	.0007135	284.84	0.000	.2018291	.2046259
1.HHKK	.3922003	.0006503	603.07	0.000	.3909257	.393475
HHIAL						
AZ SIKLIKLA	.3865167	.0011644	331.95	0.000	.3842346	.3887989
SIKLIKLA	.2942544	.0041157	71.50	0.000	.2861879	.302321
1.HHPA	.098377	.0006505	151.23	0.000	.097102	.099652
YAS	-.0203143	.0000273	-745.39	0.000	-.0203677	-.0202609
Fsx						
ERKEK	-.0080347	.0006744	-11.91	0.000	-.0093564	-.006713
FMDur						
1	.1320887	.000902	146.43	0.000	.1303207	.1338567
2	.4015604	.0014877	269.91	0.000	.3986445	.4044763
1.FCD	.4891414	.0006773	722.20	0.000	.4878139	.4904688
nEdu						
2	.0333841	.0009999	33.39	0.000	.0314244	.0353438
3	.0505146	.001176	42.95	0.000	.0482097	.0528195
4	.0233313	.0012086	19.30	0.000	.0209625	.0257001
5	.0782885	.0013658	57.32	0.000	.0756116	.0809655
6	.4657951	.004279	108.86	0.000	.4574084	.4741818
HHhrc	1.056343	.0006394	1651.98	0.000	1.055089	1.057596
_cons	-8.235886	.0067067	-1228.00	0.000	-8.249031	-8.222741

EK 1B: Logit Model Odds-Ratio Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”

HHDY	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
1.HHT	1.067728	.0016684	41.94	0.000	1.064463	1.071003
HHB	.9721685	.0001683	-163.01	0.000	.9718386	.9724985
1.HHEvS	.6567154	.0004189	-659.29	0.000	.655895	.6575369
HHOAL						
2	1.09517	.0008183	121.67	0.000	1.093567	1.096775
3	.9653578	.0010551	-32.26	0.000	.963292	.9674281
4	.6663029	.0007291	-371.06	0.000	.6648755	.6677334
5	.6011621	.0011464	-266.86	0.000	.5989194	.6034132
HHBD						
VAR	1.380227	.0063695	69.83	0.000	1.3678	1.392768
HHBM						
VAR	1.225351	.0008743	284.84	0.000	1.223639	1.227066
1.HHKK	1.480234	.0009627	603.07	0.000	1.478349	1.482122
HHIAL						
AZ SIKLIKLA	1.471845	.0017138	331.95	0.000	1.46849	1.475208
SIKLIKLA	1.342125	.0055237	71.50	0.000	1.331343	1.352995
1.HHPA	1.103379	.0007178	151.23	0.000	1.101973	1.104786
YAS	.9798907	.0000267	-745.39	0.000	.9798383	.979943
Fsx						
ERKEK	.9919975	.000669	-11.91	0.000	.9906872	.9933095
FMDur						
1	1.14121	.0010294	146.43	0.000	1.139194	1.143229
2	1.494154	.0022229	269.91	0.000	1.489804	1.498518
1.FCD	1.630915	.0011046	722.20	0.000	1.628752	1.633082
nEdu						
2	1.033948	.0010338	33.39	0.000	1.031923	1.035976
3	1.051812	.0012369	42.95	0.000	1.049391	1.054239
4	1.023606	.0012371	19.30	0.000	1.021184	1.026033
5	1.081435	.001477	57.32	0.000	1.078544	1.084333
6	1.593281	.0068176	108.86	0.000	1.579974	1.606699
HHhrc	2.875834	.0018389	1651.98	0.000	2.872232	2.879441
_cons	.000265	1.78e-06	-1228.00	0.000	.0002615	.0002685

EK 1C: Logit Model Marjinal Etki Katsayıları Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”

	Delta-method				[95% Conf. Interval]	
	dy/dx	Std. Err.	z	P> z		
1.HHT	.01267	.0003036	41.73	0.000	.0120749	.013265
HHB	-.0054287	.0000333	-163.12	0.000	-.005494	-.0053635
1.HHEvS	-.0811987	.0001223	-663.76	0.000	-.0814385	-.080959
HHOAL						
2	.0175869	.0001449	121.36	0.000	.0173029	.017871
3	-.0068928	.0002139	-32.22	0.000	-.0073121	-.0064735
4	-.0811589	.0002207	-367.80	0.000	-.0815914	-.0807264
5	-.1021089	.0003881	-263.10	0.000	-.1028695	-.1013482
HHBD						
VAR	.0632814	.0009207	68.73	0.000	.0614769	.065086
HHBM						
VAR	.03975	.0001416	280.79	0.000	.0394725	.0400274
1.HHKK	.0779404	.0001323	589.23	0.000	.0776812	.0781997
HHIAL						
AZ SIKLIKLA	.0728582	.0002133	341.61	0.000	.0724402	.0732763
SIKLIKLA	.0560136	.0007607	73.63	0.000	.0545227	.0575046
1.HHPA	.019008	.0001262	150.63	0.000	.0187607	.0192554
YAS	-.0039071	5.16e-06	-757.87	0.000	-.0039172	-.0038969
Fsx						
ERKEK	-.0015451	.0001297	-11.92	0.000	-.0017992	-.001291
FMDur						
1	.0253558	.0001731	146.50	0.000	.0250165	.025695
2	.0753363	.0002714	277.60	0.000	.0748044	.0758682
1.FCD	.0955378	.0001325	721.30	0.000	.0952781	.0957974
nEdu						
2	.0064686	.0001941	33.32	0.000	.0060881	.0068491
3	.0097748	.0002282	42.83	0.000	.0093275	.0102221
4	.0045242	.0002347	19.28	0.000	.0040642	.0049841
5	.0151158	.0002645	57.15	0.000	.0145975	.0156342
6	.086605	.0007596	114.01	0.000	.0851161	.0880938
HHhrc	.2031666	.0001133	1792.40	0.000	.2029445	.2033888

EK 2: Probit Model Tahmin Sonuçları

EK 2B: Probit Model Katsayı Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”

HHDY	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
1.HHT	.042302	.0009406	44.97	0.000	.0404584	.0441455
HHB	-.0156988	.0001039	-151.16	0.000	-.0159023	-.0154952
1.HHEvS	-.2488758	.0003797	-655.44	0.000	-.24962	-.2481316
HHOAL						
2	.0532203	.0004459	119.35	0.000	.0523463	.0540943
3	-.0280665	.0006542	-42.90	0.000	-.0293487	-.0267843
4	-.2526774	.0006572	-384.48	0.000	-.2539655	-.2513894
5	-.3145562	.0011418	-275.50	0.000	-.316794	-.3123184
HHBD						
VAR	.2001514	.002768	72.31	0.000	.1947261	.2055766
HHBM						
VAR	.1253853	.0004311	290.84	0.000	.1245403	.1262302
1.HHKK	.2424525	.0003941	615.26	0.000	.2416801	.2432248
HHIAL						
AZ SIKLIKLA	.2186936	.0006628	329.97	0.000	.2173946	.2199926
SIKLIKLA	.1993837	.0023257	85.73	0.000	.1948255	.2039419
1.HHPA	.0611245	.0003888	157.21	0.000	.0603625	.0618866
YAS	-.0121859	.0000163	-746.65	0.000	-.0122179	-.0121539
Fsx						
ERKEK	-.0044396	.0004016	-11.06	0.000	-.0052266	-.0036525
FMDur						
1	.0774635	.0005373	144.18	0.000	.0764105	.0785165
2	.2377405	.000889	267.41	0.000	.235998	.239483
1.FCD	.2945404	.0004043	728.45	0.000	.2937479	.2953329
nEdu						
2	.0233822	.0006051	38.64	0.000	.0221961	.0245682
3	.033583	.0007128	47.11	0.000	.0321859	.03498
4	.0217014	.0007301	29.72	0.000	.0202704	.0231323
5	.0483535	.000815	59.33	0.000	.0467561	.0499508
6	.2615663	.002316	112.94	0.000	.257027	.2661057
HHhrc	.6146663	.0003641	1688.13	0.000	.6139526	.6153799
_cons	-4.811879	.0039165	-1228.61	0.000	-4.819555	-4.804203

EK 2B: Probit Model Marjinal Etki Katsayıları Tahmin Sonuçları “Stata Analiz Çıktısı”

	Delta-method				[95% Conf. Interval]	
	dy/dx	Std. Err.	z	P> z		
1.HHT	.0136985	.000306	44.76	0.000	.0130987	.0142983
HHB	-.0050588	.0000335	-151.23	0.000	-.0051244	-.0049933
1.HHEvS	-.0804757	.0001222	-658.43	0.000	-.0807153	-.0802362
HHOAL						
2	.0172372	.0001447	119.08	0.000	.0169535	.0175209
3	-.0091805	.0002143	-42.85	0.000	-.0096005	-.0087606
4	-.084244	.0002208	-381.48	0.000	-.0846768	-.0838112
5	-.1052021	.0003865	-272.20	0.000	-.1059596	-.1044446
HHBD						
VAR	.0656994	.0009211	71.33	0.000	.0638941	.0675047
HHBM						
VAR	.041026	.0001429	287.05	0.000	.0407459	.0413061
1.HHKK	.0804858	.0001337	602.09	0.000	.0802238	.0807478
HHIAL						
AZ SIKLIKLA	.0694173	.0002058	337.28	0.000	.0690139	.0698207
SIKLIKLA	.0634803	.0007184	88.36	0.000	.0620721	.0648884
1.HHPA	.0197772	.0001262	156.66	0.000	.0195298	.0200246
YAS	-.0039268	5.19e-06	-756.62	0.000	-.003937	-.0039167
Fsx						
ERKEK	-.0014305	.0001294	-11.06	0.000	-.001684	-.0011769
FMDur						
1	.0249146	.0001727	144.24	0.000	.024576	.0252531
2	.0749528	.0002735	274.09	0.000	.0744169	.0754888
1.FCD	.0962562	.0001325	726.60	0.000	.0959966	.0965159
nEdu						
2	.0075904	.0001969	38.56	0.000	.0072045	.0079762
3	.0108894	.0002318	46.98	0.000	.0104351	.0113437
4	.0070461	.0002375	29.67	0.000	.0065806	.0075115
5	.0156523	.0002646	59.15	0.000	.0151337	.0161709
6	.0821786	.0007022	117.04	0.000	.0808024	.0835548
HHhrc	.1980728	.0001099	1802.18	0.000	.1978573	.1982882

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Umutcan ÖZER

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
3,18 / 4	İktisat / Lisans	Gümüşhane Üniversitesi	2019

Görevler :

Görev Ünvanı	Görev Yeri	Yıl

ESERLER (Makaleler ve Bildiriler)

1. Uluslararası İktisat Öğrencileri Kongresi - Ege Üniversitesi – Gümüşhane’de Kira Fiyatlarını Etkileyen Faktörlerin Hedonik Model İle Analizi
2. Türkiye Ekonomi Kongresi – Türkiye’de Ev-Dışı Gıda Tüketimini Etkileyen Faktörler